

Εαρινή Έκθεση

ΜΑΙΟΣ 2019

Δημοσιονομικό Συμβούλιο
info@fiscalcouncil.gov.cy

ΛΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Λεωφόρος Στροβόλου 53

Κτήριο Victory

2018 Στρόβολος, Λευκωσία

Ιστοσελίδα: www.fiscalcouncil.gov.cy

Τηλ.: 22606627, Φαξ: 22606656

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	2
1 Σκοπός.....	3
2 Σύνοψη.....	4
3 Μακροοικονομικό Περιβάλλον	6
3.1 Αξιολόγηση Μακροοικονομικών προβλέψεων	6
3.1.1 Πρόσφατα στοιχεία	6
4 Συμμόρφωση με τους Δημοσιονομικούς Κανόνες	9
4.1 Μεσοπρόθεσμος Δημοσιονομικός Στόχος.....	9
4.2 Δημοσιονομικά αποτελέσματα και ανώτατα όρια δαπανών	10
4.3 Δημόσιο Χρέος	12
4.4 Συστηματική μεροληψία.....	14
5 Δημοσιονομικοί Κίνδυνοι και Μεταρρυθμίσεις	15
5.1 Κυπριακό Επενδυτικό Πρόγραμμα.....	15
5.2 Συνταξιοδοτική επάρκεια.....	15
5.3 Κρατικές δαπάνες.....	17
5.4 Μακροοικονομικές ανισορροπίες.....	19
5.5 Άλλοι κίνδυνοι και η ανάγκη για αντιμετώπιση τους	20
6 Συμπεράσματα	22
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	23
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Νόμος που προνοεί περί της δημοσιονομικής ευθύνης και του δημοσιονομικού πλαισίου	23
Παράρτημα 2: Μακροοικονομικές προβλέψεις	25
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: Σύγκριση προβλέψεων και αποτελεσμάτων	31
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: Δημόσιο χρέος.....	32

Έγκριση Εαρινής Έκθεσης 2019

Η Έκθεση εγκρίθηκε ομόφωνα από το Δημοσιονομικό Συμβούλιο, στις 24/05/2019.

Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο

Δημήτρης Γεωργιάδης
Πρόεδρος

Άλκης Λοιζίδης
Μέλος

Αντρέας Χαρίτου
Μέλος

Γραμματεία
Φρόσω Μανωλούδη

1 Σκοπός

Σκοπός της Εαρινής Έκθεσης* είναι η αξιολόγηση των δημοσιονομικών αποτελεσμάτων και του δημοσιονομικού σχεδιασμού, συμπεριλαμβανομένων των μακροοικονομικών και δημοσιονομικών προβλέψεων που ετοιμάζει το Υπουργείο Οικονομικών και εγκρίνονται από το Υπουργικό Συμβούλιο.

Συγκεκριμένα εξετάζεται κατά πόσο υπάρχει συμμόρφωση με τους Δημοσιονομικούς Κανονισμούς όπως αυτοί καθορίζονται στο εθνικό και ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο (Παράρτημα 1: Νόμος που προνοεί περί της δημοσιονομικής ευθύνης και του δημοσιονομικού πλαισίου) και κατά πόσο υπάρχει απόκλιση για το 2018 ή κίνδυνος απόκλισης από αυτούς στο άμεσο μέλλον. Αναλυτικά εξετάζονται:

- Ο Μεσοπρόθεσμος Δημοσιονομικός Στόχος.
- Ο κανονισμός για την αναγκαία μείωση του δημόσιου χρέους εφόσον αυτό βρίσκεται πέραν του 60% του ΑΕΠ.
- Τα δημοσιονομικά αποτελέσματα και ανώτατα όρια δαπανών που είχαν καθοριστεί στο προηγούμενο Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής (ΣΠΔΠ) και με τα αντίστοιχα που θα καθοριστούν στο τρέχον ΣΠΔΠ.

Στα πλαίσια της αξιολόγησης το Δημοσιονομικό Συμβούλιο (Συμβούλιο) αναδεικνύει τους σημαντικότερους κινδύνους που ενδεχομένως να επηρεάσουν σημαντικά την πορεία των δημόσιων οικονομικών, να οδηγήσουν σε απόκλιση από τους εκάστοτε ισχύοντες κανονισμούς και να απειλήσουν τη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών και του δημόσιου χρέους.

Για την ολοκλήρωση της Έκθεσης, το Συμβούλιο συλλέγει στατιστικά δεδομένα, αξιολογήσεις και αναλύσεις από διάφορες πηγές, μεταξύ των οποίων η Στατιστική Υπηρεσία, η Στατιστική Υπηρεσία της ΕΕ (Eurostat), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Κεντρική τράπεζα Κύπρου και το Κέντρο Οικονομικών Ερευνών Πανεπιστημίου Κύπρου. Παράλληλα γίνονται συναντήσεις σε τεχνοκρατικά επίπεδο με εκπροσώπους των πιο πάνω, όπως και με άλλους φορείς του ιδιωτικού τομέα που ασχολούνται με την αξιολόγηση των δημοσιονομικών. Επίσης λαμβάνονται υπόψη εκθέσεις, αναλύσεις, αξιολογήσεις και εκτιμήσεις από άλλους οργανισμούς, όπως οι Οίκοι Αξιολόγησης, η Παγκόσμια Τράπεζα, το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ και άλλοι.

* Η Έκθεση ετοιμάστηκε με στοιχεία που είχε στη διάθεση του το Συμβούλιο μέχρι τις 17/5/2019.

2 Σύνοψη

Το Συμβούλιο αφού μελέτησε τα στατιστικά στοιχεία και δεδομένα που είχε στη διάθεση του μέχρι τις 17/5/2019 ετοίμασε την παρούσα Έκθεση επισημαίνοντας τα πιο κάτω:

- Το θετικό μακροοικονομικό περιβάλλον συνεχίστηκε και κατά το 2018 με το ρυθμό ανάπτυξης να ανέρχεται στο 3,9%. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην τήρηση των δημοσιονομικών κανόνων, κυρίως λόγω του ότι τα έσοδα υπερκάλυψαν σημαντικά τα προϋπολογιζόμενα έξοδα.
- Η οικονομική ανάπτυξη αναμένεται να συνεχιστεί και κατά την τρέχουσα διετία αλλά με χαμηλότερο ρυθμό (3,2-3,5%), ενώ παράλληλα προβλέπεται περαιτέρω μείωση της ανεργίας κάτω από το 7%. Αυτό προβλέπεται ότι θα επιτρέψει τόσο την επίτευξη του Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού Στόχου που έχει καθοριστεί - διατηρηθεί στο 0,0% του ΑΕΠ όσο και της απαιτούμενης μείωσης του Δημόσιου Χρέους.
- Τα ανώτατα όρια δαπανών για το 2018, όπως είχαν καθοριστεί στο Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής (ΣΠΔΠ) 2018-2020, έχουν τηρηθεί στο σύνολο τους, ενώ τα αντίστοιχα για το 2019 που συμπεριλαμβάνονται στο ΣΠΔΠ 2019-2021 και για το 2020 που συμπεριλαμβάνονται στο ΣΠΔΠ 2020-2022 προβλέπεται επίσης να τηρηθούν, νοουμένου ότι δεν θα μεταβληθούν σημαντικά (α) το μακροοικονομικό περιβάλλον και (β) η δηλωμένη στο ΣΠΔΠ δημοσιονομική πολιτική. Όσον αφορά στα ανώτατα όρια δαπανών που αφορούν Υπουργεία και άλλες υπηρεσίες, σε ορισμένες περιπτώσεις αναθεωρούνται προς τα πάνω. Η αναθεώρηση αυτή δεν έχει οδηγήσει σε παρέκκλιση από τους δημοσιονομικούς κανόνες και όπως εξηγεί το Υπουργείο Οικονομικών γίνεται μέσα στα πλαίσια της επιπρόσθετης δημοσιονομικής δυνατότητας που δημιουργούν τα αυξημένα κρατικά έσοδα.
- Το δημόσιο χρέος προβλέπεται να έχει πτωτική πορεία πέραν της απαιτούμενης από τον κανονισμό χρέους και παρά την αύξηση που προέκυψε από τη στήριξη της Συνεργατικής Κυπριακής Τράπεζας μέσω της έκδοσης κρατικών ομολόγων 1,66 δις ευρώ (8% του ΑΕΠ). Η ενέργεια αυτή όμως ανέδειξε για ακόμη μία φορά τους κινδύνους που αντιμετωπίζει η κυπριακή οικονομία και το πόσο εύκολα μπορεί να ανατραπεί το θετικό κλίμα, όπως και το πόσο συνδεδεμένος εξακολουθεί να παραμένει ο δημόσιος με το χρηματοπιστωτικό τομέα.
- Ο διαχωρισμός της Συνεργατικής Κυπριακής Τράπεζας και η διατήρηση αριθμού μη εξυπηρετούμενων χορηγήσεων και άλλων περιουσιακών στοιχείων σε κρατική οντότητα και με δεδομένη τη μέχρι σήμερα λογιστική διαχείριση, δύναται να έχει θετική επίδραση στα δημοσιονομικά, εφόσον όλες οι εισπράξεις από την διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων του κράτους θα αποτελούν έσοδο. Το μέγεθος της επίδρασης θα εξαρτηθεί από την διαχείριση που θα γίνει και την ικανότητα είσπραξης.

- Η απόφαση του Διοικητικού Δικαστηρίου αναφορικά με τις περικοπές στις απολαβές στο δημόσιο τομέα ανέδειξε (α) την αναγκαιότητα δημιουργίας μηχανισμών καθορισμού και ελέγχου του κρατικού μισθολογίου και συγκράτησης όλων των κρατικών δαπανών και (β) τα προβλήματα που προκύπτουν από τις μεγάλες καθυστερήσεις που παρατηρούνται στο σύστημα δικαιοσύνης και συγκεκριμένα στην εκδίκαση υποθέσεων.
- Το εξωτερικό περιβάλλον αν και παραμένει θετικό παρουσιάζει σημαντικές προκλήσεις και κινδύνους. Εάν περάσουν οι θέσεις που εκφράζονται κατά καιρούς για την αύξηση των επιτοκίων και για την τήρηση πιο αυστηρής νομισματικής πολιτικής χώρες με ψηλό δημόσιο και ιδιωτικό χρέος όπως η Κύπρος θα έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις. Επιπρόσθετα το ενδεχόμενο επιβράδυνσης της παγκόσμιας οικονομίας, πιθανόν και λόγω του κλίματος προστατευτισμού που άρχισε να επικρατεί παγκοσμίως, θα επηρεάσει σημαντικά την κυπριακή οικονομία η οποία είναι ανοικτή, βασίζεται σημαντικά στην εξωτερική ζήτηση (τουρισμός, υπηρεσίες και ακίνητα) και παρουσιάζει προβλήματα ανταγωνιστικότητας.
- Η στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης στον τομέα των ακινήτων, ιδιαίτερα μέσω του σχεδίου πολιτογραφήσεων, δεν μπορεί να θεωρείται μόνιμη και δημιουργεί κινδύνους αλλά και σταδιακά παράπλευρες απώλειες σε άλλους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας.
- Η κυπριακή οικονομία συνεχίζει να καταγράφει προβλήματα ανταγωνιστικότητας και μακροοικονομικές ανισορροπίες, ενώ ταυτόχρονα προχωρεί σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις με δημοσιονομικές προκλήσεις όπως αυτές του Γενικού Σχεδίου Υγείας. Κρίνεται αναγκαία η άμεση λήψη μεταρρυθμιστικών μέτρων που θα βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα, θα διευρύνουν την παραγωγική βάση και θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση των προκλήσεων που θα προκύψουν από τυχόν πραγματοποίηση των κινδύνων που ελλοχεύουν.
- Το ψηλό δημόσιο και ιδιωτικό χρέος όπως και το μεγάλο ποσοστό μη εξυπηρετούμενων χορηγήσεων (ΜΕΧ) καθιστούν την Κύπρο ιδιαίτερα ευάλωτη σε οικονομικά σοκ και γι' αυτό πέραν των μεταρρυθμίσεων, η συντομότερη μείωση του δημόσιου χρέους και η λήψη μέτρων που θα οδηγήσουν σε μείωση του ιδιωτικού χρέους και των ΜΕΧ θα πρέπει να παραμείνουν στο επίκεντρο του δημοσιονομικού σχεδιασμού της κυβέρνησης.
- Πιο μακροπρόθεσμο πρόβλημα το οποίο χρήζει άμεσης αντιμετώπισης παραμένει αυτό της διασφάλισης επαρκούς σύνταξης για το σύνολο των πολιτών που εν μέρει εξηγείται και από το πολύ χαμηλό ποσοστό αποταμίευσης των νοικοκυριών. Η ενίσχυση του εποπτικού και ρυθμιστικού πλαισίου και η εφαρμογή πολιτικών που θα ενθαρρύνουν την αποταμίευση και τη διατήρηση των συνταξιοδοτικών αποθεμάτων που θα δημιουργηθούν αποκλειστικά για σκοπούς συνταξιοδότησης, αποτελούν άμεση αναγκαιότητα.

3 Μακροοικονομικό Περιβάλλον

Το μακροοικονομικό περιβάλλον με βάση τα τελευταία στατιστικά στοιχεία παρέμεινε ευνοϊκό και κατά το 2018. Οι γενικές εκτιμήσεις για την τρέχουσα τριετία είναι ότι το μακροοικονομικό περιβάλλον θα παραμείνει θετικό. Ο θετικός ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας όπως και η περαιτέρω μείωση της ανεργίας θα συνεχιστούν αλλά με ηπιότερο ρυθμό.

Παρόλα αυτά, η πιθανή επιδείνωση του εξωτερικού περιβάλλοντος και η ενδεχόμενη πραγματοποίηση δημοσιονομικών και άλλων κινδύνων, μπορεί εύκολα να ανατρέψουν τη θετική πορεία της οικονομίας.

3.1 Αξιολόγηση Μακροοικονομικών προβλέψεων

Τον Απρίλιο του 2019 το Συμβούλιο αφού έλαβε υπόψη του τις μακροοικονομικές προβλέψεις άλλων οργανισμών και θεσμών, μεταξύ των οποίων η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, όπως επίσης και τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία που αποτυπώνουν την πορεία της οικονομίας και τους κινδύνους που επικρατούν, έκρινε πως οι μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις που ετοίμασε το Υπουργείο Οικονομικών στα πλαίσια του Προγράμματος Σταθερότητας 2019-2022 βρίσκονται εντός αποδεκτών ορίων. Τα στοιχεία που έλαβε υπόψη του το Συμβούλιο παρουσιάζονται στο “Παράρτημα 2: Μακροοικονομικές Προβλέψεις”.

3.1.1 Πρόσφατα στοιχεία

Με βάση τα στατιστικά στοιχεία, μετά τις 8/4/2019, όπου έγινε η πιο πάνω αξιολόγηση έχουν καταγραφεί οι πιο κάτω εξελίξεις οι οποίες δε δικαιολογούν διαφοροποίηση των εκτιμήσεων του Απριλίου.

Ρυθμός Ανάπτυξης Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ)

Στις 15/5/2019, η Στατιστική Υπηρεσία της Κύπρου ανακοίνωσε την αναθεωρημένη εκτίμηση για τον ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ για το τέταρτο τρίμηνο του 2018 που ανήλθε σε 3,8% επιβεβαιώνοντας τις προβλέψεις για το 2018. Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2019 η οικονομία αναπτύχθηκε με ρυθμό 3,5% σε ετήσια βάση μετά τη διόρθωση του ΑΕΠ ως προς τις εποχικές διακυμάνσεις και τις εργάσιμες μέρες.

Εαρινές Προβλέψεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Με βάση τις Εαρινές Προβλέψεις 2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι οποίες δημοσιεύθηκαν στις 7/5/2019, ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ αναθεωρήθηκε προς τα κάτω και εκτιμάται ότι θα επιβραδυνθεί τα επόμενα έτη σε 3,1% και 2,7% για το 2019 και 2020 αντίστοιχα. Ο πληθωρισμός θα ανέλθει σε 0,9% και 1,1% για το 2019 και 2020 αντίστοιχα. Η ανεργία θα μειωθεί περαιτέρω στο 6,7% και 5,9% για το 2019 και 2020 αντίστοιχα.

Προβλέψεις ΚΟΕΠΚ

Το Κέντρο Οικονομικών Ερευνών Πανεπιστημίου Κύπρου (ΚΟΕΠΚ) προχώρησε σε θετική αναθεώρηση των οικονομικών προβλέψεων για το ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ. Σύμφωνα με το τελευταίο δελτίο «Οικονομικές Προοπτικές Μάιος 2019»¹ υπολογίζεται ότι ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ φέτος θα ανέλθει στο 3,5% και στο 3,4% για το 2020. Όπως αναφέρει το ΚΟΕΠΚ ανάμεσα στους κυριότερους παράγοντες που έχουν οδηγήσει στη θετική αναθεώρηση είναι «οι θετικές επιδόσεις της κυπριακής οικονομίας τα προηγούμενα τρίμηνα, ο χαμηλός πληθωρισμός, η βελτίωση των συνθηκών στον εγχώριο τραπεζικό τομέα, η ισχυρή δημοσιονομική επίδοση στην Κύπρο, οι υποβοηθητικές χρηματοπιστωτικές συνθήκες και τα ψηλά επίπεδα οικονομικής εμπιστοσύνης».

¹ http://ucy.ac.cy/erc/documents/EconomicOutlook_May19.pdf

Πληθωρισμός

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Κατανάλωσης για την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου είναι αυξημένος κατά 1,3%. Η πρόβλεψη του Υπουργείου Οικονομικών που συμπεριλαμβάνεται στο ΣΠΔΠ είναι 0,7%.

Αγορά εργασίας

Ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων (Εποχιακά διορθωμένα στοιχεία) μειώθηκε και το Απρίλιο κατά 417 άτομα στους 23,031 (Γράφημα 1). Σύμφωνα με την Eurostat το Μάρτιο το ποσοστό ανεργίας στην Κύπρο, μειώθηκε στο 7,0% που είναι και η πρόβλεψη του Υπουργείου Οικονομικών για το 2019.

Γράφημα 1

Σύμφωνα με την Eurostat², στην Κύπρο καταγράφηκε το 2018 η μεγαλύτερη αύξηση στο ποσοστό απασχόλησης στην ΕΕ. Συγκεκριμένα το ποσοστό απασχόλησης ανήλθε στο 73,9% σε σχέση με 70,8% το 2017. Το ποσοστό αυτό είναι κατά 0,7 μονάδες ψηλότερο του ευρωπαϊκού μέσου όρου, αλλά παραμένει κάτω από τον εθνικό στόχο για το 2020 που καθορίστηκε στο 75%.

Άδειες Οικοδομής

Σημαντικός παράγοντας στην ώθηση της οικονομίας και στη μείωση της ανεργίας είναι η αυξημένη δραστηριότητα στον κατασκευαστικό τομέα που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια. Τα τελευταία στοιχεία από τη Στατιστική Υπηρεσία (8/5/2019) δείχνουν ότι η αυξημένη δραστηριότητα θα συνεχιστεί. Συγκεκριμένα όπως ανακοινώθηκε κατά την περίοδο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2019 εκδόθηκαν 1.069 άδειες οικοδομής σε σύγκριση με 984 την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους. Η συνολική αξία των αδειών αυτών αυξήθηκε κατά 15,6% και το συνολικό εμβαδόν κατά 22,4%. Ο αριθμός των οικιστικών μονάδων παρουσίασε αύξηση της τάξης του 23,9%. Ο αριθμός των αδειών οικοδομής που εκδόθηκαν από τις δημοτικές αρχές και τις επαρχιακές διοικήσεις κατά τον Φεβρουάριο 2019 ανήλθε στις 525. Η συνολική αξία των αδειών αυτών έφθασε τα €168,4 εκατομμύρια και το συνολικό εμβαδόν τις 177,9 χιλιάδες τετραγωνικά μέτρα. Με τις άδειες αυτές προβλέπεται να ανεγερθούν 576 οικιστικές μονάδες.

² <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9747515/3-25042019-AP-EN.pdf/b226fab2-566d-4dad-a830-a22b9fa5c251>

Τουρισμός και Έσοδα από Τουρισμό

Τα τελευταία στοιχεία δείχνουν οριακή αύξηση στις αφίξεις τουριστών στην Κύπρο. Συγκεκριμένα σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία κατά το πρώτο τετράμηνο του έτους αφίχθηκαν στην Κύπρο 686,783 τουρίστες ,0,5% περισσότεροι από την αντίστοιχη περσινή περίοδο.

Σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία η κατά κεφαλή δαπάνη τουριστών για τον Φεβρουάριο 2019 μειώθηκε κατά 4,4% σε €496,81 σε σύγκριση με €519,43 τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου χρόνου. Η κατά κεφαλή/κατά ημέρα δαπάνη τουριστών για τον Φεβρουάριο 2019 σε σύγκριση με τον Φεβρουάριο 2018 σημείωσε αύξηση 4,9% (από €57,08 σε €59,86). Η συνολική μείωση αποδίδεται στη μείωση της τάξης του 8,8% σημειώθηκε στη μέση διάρκεια παραμονής από 9,1 μέρες τον Φεβρουάριο 2018 σε 8,3 μέρες τον Φεβρουάριο 2019. Ως αποτέλεσμα για την περίοδο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2019 τα έσοδα από τον τουρισμό υπολογίζονται σε €92,0 εκ. σε σύγκριση με €91,1 εκ. την αντίστοιχη περίοδο του 2018, σημειώνοντας αύξηση 1,0%.

Κατανάλωση

Ο δείκτης αξίας κύκλου εργασιών λιανικού εμπορίου εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων για τους πρώτους δύο μήνες του έτους, σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας, παρουσιάζει αύξηση 4,2%. Για το 2018 η μέση αύξηση ήταν 5,4%. Τα στοιχεία αυτά συνάδουν με τη συνέχιση της οικονομικής ανάπτυξης αλλά σε ηπιότερο βαθμό σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια.

Δείκτης Οικονομικών Προσδοκιών

Σύμφωνα με το ΚΟΕΠΚ το οικονομικό κλίμα παρουσίασε βελτίωση κατά τον Απρίλιο με τον Δείκτη Οικονομικής Συγκυρίας (ΔΟΣ) να αυξάνεται κατά 2,4 μονάδες σε σύγκριση με τον Μάρτιο 2019. Το ΚΟΕΠΚ αποδίδει τη βελτίωση *«κυρίως σε ενίσχυση του επιχειρηματικού κλίματος στις υπηρεσίες και, σε μικρότερο βαθμό, σε βελτίωση του κλίματος στη μεταποίηση και ανάμεσα στους καταναλωτές»*.

Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωζώνη

Παρά τις ανησυχίες για ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις στο παγκόσμιο εμπόριο και κατ'επέκταση στην οικονομία από τα μέτρα προστατευτισμού που λαμβάνονται η οικονομική ανάπτυξη στην Ευρώπη φαίνεται να διατηρεί τη δυναμική της. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Eurostat το πρώτο τρίμηνο του έτους το ΑΕΠ³ στην Ευρωζώνη αυξήθηκε κατά 0,4% και στην ΕΕ κατά 0,5% που ήταν κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες ψηλότερα από το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Μείωση κατά 0,1 ποσοστιαία μονάδα κατέγραψε και η ανεργία⁴ τον Απρίλιο τόσο στην Ευρωζώνη (στο 7,7%) όσο και στην ΕΕ (στο 6,4%).

³ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9752703/2-30042019-AP-EN.pdf/df263061-9e85-44fc-8d90-edb3d2860a83>

⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9752718/3-30042019-BP-EN.pdf/726207bc-bb5b-4e4c-bdcf-d9b2f2531038>

4 Συμμόρφωση με τους Δημοσιονομικούς Κανόνες

Η διατήρηση του ευνοϊκού μακροοικονομικού περιβάλλοντος σε συνάρτηση με μέτρα που λήφθηκαν κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης έχουν συμβάλει στην τήρηση των Κανονισμών που προκύπτουν από το εθνικό και ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο (Παράρτημα 1).

4.1 Μεσοπρόθεσμος Δημοσιονομικός Στόχος

Το Υπουργείο Οικονομικών έχει καθορίσει και διατηρεί ως Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Στόχο (ΜΔΣ) το 0% (ισοζυγισμένη θέση). Ο στόχος αυτός είναι αυστηρότερος από αυτόν που επιτρέπει το εθνικό και ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο.

Σύμφωνα με το κεντρικό μακροοικονομικό σενάριο και τα μέχρι σήμερα στοιχεία και χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η δημοσιονομική επίπτωση από τυχόν οριστικοποίηση της απόφασης του Διοικητικού Δικαστηρίου για τη συνταγματικότητα μέτρων που λήφθηκαν κατά την περίοδο της κρίσης και αφορούσαν στις απολαβές των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα ο **ΜΔΣ για το 2018 έχει υπερκαλυφθεί**. Σημειώνεται πως η στήριξη €1,659 εκατ. προς την Κυπριακή Συνεργατική Τράπεζα κρίθηκε τόσο από το Υπουργείο Οικονομικών όσο και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως μη επαναλαμβανόμενη και γι' αυτό δεν συμπεριλαμβάνεται στο διαρθρωτικό υπόλοιπο.

Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 1 που ακολουθεί, **το διαρθρωτικό υπόλοιπο, εκτιμάται από το Υπουργείο Οικονομικών, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ότι θα παραμείνει πάνω από το ΜΔΣ μέχρι και το 2020.**

Πίνακας 1

Μεσοπρόθεσμος Δημοσιονομικός Στόχος/ Medium term Objective								
		2017	2018		2019		2020	
			Υπ.Οικ. / MoF	ΕΕ/ EC	Υπ.Οικ. / MoF	ΕΕ/ EC	Υπ.Οικ. / MoF	ΕΕ/ EC
ΑΕΠ/GDP	Σταθερές τιμές € εκατ./ Constant prices € mil.	19,649	20742	20,742	21,704	21,599	22,667	22,470
Υπόλοιπο γενικής κυβέρνησης/ General Government balance	%	354	-996	-996	651	648	589	629
	%	1.8	-4.8	-4.8	3.0	3.0	2.6	2.8
Παραγωγικό κενό/ Output gap	%	1.0	1.9	2.4	2.9	3.9	3.3	4.2
Κυκλική διόρθωση/ Cyclical correction	50% παραγωγικού κενού/ 50% output gap	0.5	1.0	1.2	1.5	2.0	1.7	2.1
Διαρθρωτική διόρθωση/ Structural correction *	%	0.0	8.0	8.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Διαρθρωτικό υπόλοιπο/ structural balance	%	1.3	2.2	2.0	1.6	1.1	1.0	0.7
	Πρόβλεψη ΔΝΤ/ IMF projection	1.4	1.5		1.1		1.3	
* Στήριξη Κυπριακής Συνεργατικής Τράπεζας με €1.66 δις/ Government support to the Cyprus Coop Bank €1.66 bil.								
Πηγές								
Υπουργείο Οικονομικών/ Ministry of Finance				Πρόγραμμα Σταθερότητας 2019-2022 / Stability Program 2019/2022				
Ευρωπαϊκή Επιτροπή/ European Commission				Εαρινές οικονομικές προβλέψεις / May economic forecasts				
Διεθνές Νομισματικό Ταμείο/ International Monetary Fund				World Economic Outlook Database, April 2019				

4.2 Δημοσιονομικά αποτελέσματα και ανώτατα όρια δαπανών

Βάσει των πληροφοριών που έχουν συλλεχθεί και δημοσιοποιηθεί για το 2018 δεν υπάρχει παρέκκλιση από τους αριθμητικούς δημοσιονομικούς κανόνες. Όσον αφορά στα ανώτατα όρια δαπανών που είχαν καθοριστεί στο Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής (ΣΠΔΠ) 2019-2021⁵ δεν καταγράφηκε παρέκκλιση στο σύνολο των δαπανών, όμως σε επίπεδο υπουργείων, όπως φαίνεται και στον σχετικό Πίνακα 3 υπήρξαν παρεκκλίσεις. Το Συμβούλιο θεωρεί ότι τα ανώτατα όρια δαπανών και οι δημοσιονομικές προβλέψεις που συμπεριλαμβάνονται στο νέο Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής (ΣΠΔΠ) 2020-2022 είναι επιτεύξιμα. Τονίζεται ότι στα πιο πάνω δεν συμπεριλαμβάνεται η δημοσιονομική επίπτωση ύψους €1,66 δις που προέκυψε από την έκδοση χρέους για την ενίσχυση της Συνεργατικής Κυπριακής Τράπεζας το 2018 και η οποία θεωρείται ως μη επαναλαμβανόμενη.

ΣΠΔΠ 2019-2021

Στο ΣΠΔΠ 2019-2021 προβλεπόταν για το 2018 πρωτογενές πλεόνασμα 907 εκατ. ευρώ, ενώ εξαιρουμένης της στήριξης €1,66 δις ευρώ προς τη Συνεργατική Κυπριακή Τράπεζα αυτό ανήλθε στα 991 εκατ. ευρώ ή στο 5,3% του ΑΕΠ (Πίνακας 2: Πρωτογενές Ισοζύγιο).

Πίνακας 2

Πρωτογενές Ισοζύγιο			
Έτος		Εκατ. €	% του ΑΕΠ
2015	Πραγματικά	299	1.7
2016	Πραγματικά	529	3.0
2017	ΣΠΔΠ 2018-20	493	2.6
	Πραγματικά	845	4.4
	ΣΠΔΠ 2018-20	568	2.9
2018 πρ.	ΣΠΔΠ 2019-21	907	4.5
	Πραγματικά *	1126	5.3
2019 πρ.	ΣΠΔΠ 2018-20	607	3.0
	ΣΠΔΠ 2019-21	991	4.7
2020 πρ.	ΣΠΔΠ 2018-20	641	3.0
	ΣΠΔΠ 2019-21	1016	4.6
2021 πρ.	ΣΠΔΠ 2019-21	1026	4.6

* Δεν συμπεριλαμβάνει ποσό 1.66 δις που προέκυψε από την πώληση της Συνεργατικής Κυπριακής Τράπεζας

⁵ http://mof.gov.cy/assets/modules/wnp/articles/201805/413/docs/strat_plaisip2019_2021.pdf

Πίνακας 3

Ανώτατα όρια δαπανών Κεντρικής Κυβέρνησης								
	2018				2019			
	ΣΠΔΠ 2018- 2020	ΣΠΔΠ 2019- 2021	Τελικά	Διαφο- ρά σε %	ΣΠΔΠ 2018- 2020	ΣΠΔΠ 2019- 2021	ΣΠΔΠ 2020- 2022	Μετα- βολή σε %
Συνταγματικές εξουσίες	65	76	69	-9.2	67	76	91	19.7
Συνταγματικές υπηρεσίες	27	25	27	8.0	27	25	27	8.0
Ανεξάρτητες υπηρεσίες	16	16	18	12.5	16	17	17	0.0
Υφυπουργείο τουρισμού	0	0	0	δ/ι	0	0	48	δ/ι
Υφυπουργείο ναυτιλίας	0	6	5	-16.7	0	9	10	11.1
Υπουργείο Άμυνας	352	352	382	8.5	352	359	359	0.0
Υπουργείο Γεωργίας	224	225	265	17.8	239	232	238	2.6
Υπουργείο Δικαιοσύνης	294	296	273	-7.8	295	303	298	-1.7
Υπουργείο Εμπορίου	47	48	52	8.3	47	50	49	-2.0
Υπουργείο Εργασίας	930	930	1,018	9.5	938	963	964	0.1
Υπουργείο Εσωτερικών	510	507	444	-12.4	515	513	518	1.0
Υπουργείο Εξωτερικών	81	82	69	-15.9	81	84	87	3.6
Υπουργείο Οικονομικών	1,601	1,342	1,150	-14.3	1,687	1,406	1,369	-2.6
Ανεξάρτητα Γραφεία	257	243	66	-72.8	258	241	248	2.9
Υπουργείο Παιδείας	1,033	1,040	1,031	-0.9	1,036	1,072	1,078	0.6
Υπουργείο Επικοινωνιών/ Έργων	290	282	261	-7.4	301	284	283	-0.4
Υπουργείο Υγείας	573	586	600	2.4	591	616	621	0.8
Σύνολο Κεντρικής Κυβέρνησης	6,300	6,056	5,730	-5.4	6,450	6,250	6,305	0.9
Τόκοι	492	573	515	-10.1	523	618	500	-19.1
Άλλα	569	902	1,304	44.6	176	351	879	150.4
Σύνολο Γενικής Κυβέρνησης	7,361	7,531	7,549	0.2	7,149	7,219	7,684	6.4

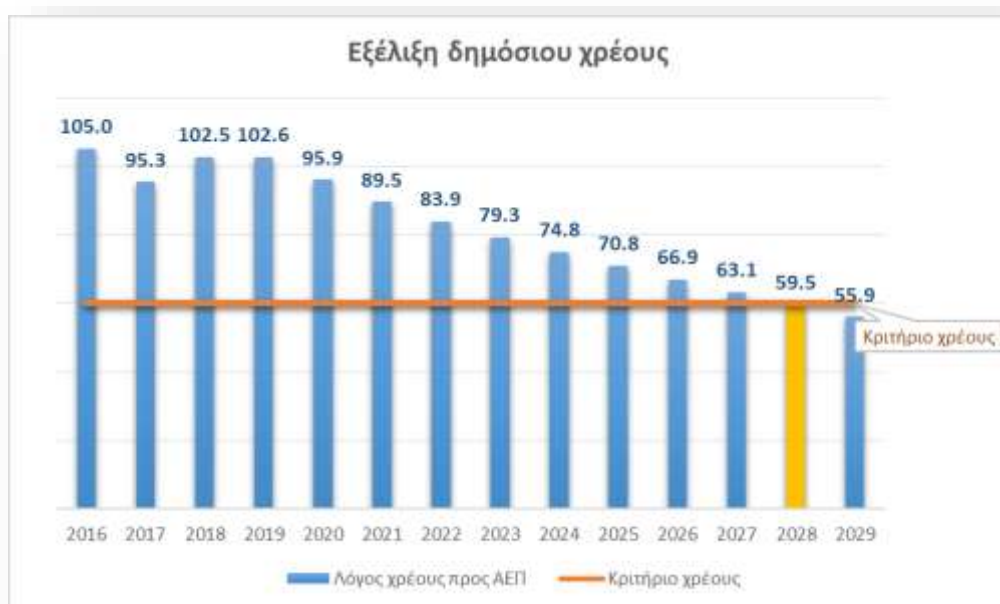
Πηγή: ΣΠΔΠ 2018-2020, ΣΠΔΠ 2019-2021 και ΣΠΔΠ 2020-2022

4.3 Δημόσιο Χρέος

Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία⁶ «όταν ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε τιμές αγοράς υπερβαίνει το εξήντα τοις εκατό (60%), όπως καθορίζεται από το Πρωτόκολλο (Αρ. 12), ο λόγος αυτός μειώνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΚ) 1467/97». Συγκεκριμένα όπως αναφέρεται στο διορθωτικό σκέλος του κανονισμού⁷ η διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος ενεργοποιείται όταν «το χρέος είναι πάνω από 60 % του ΑΕΠ και δεν επετεύχθη ο στόχος μείωσης του χρέους κατά 1/20ό ετησίως κατά τα τρία προηγούμενα έτη», εκτός εάν προβλέπεται ότι θα μειώνεται με τον απαιτούμενο ρυθμό την επόμενη τριετία.

Βάσει των μακροοικονομικών προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και δεδομένου ότι τα πρωτογενή πλεονάσματα θα χρησιμοποιούνται για την αποπληρωμή του δημόσιου χρέους και δεν θα υπάρξει ουσιαστική διαφοροποίηση στη δημοσιονομική πολιτική της κυβέρνησης **το δημόσιο χρέος προβλέπεται ότι θα μειώνεται με ρυθμό πέραν του ελάχιστου απαιτούμενου**. Όπως φαίνεται και στο σχετικό Γράφημα 2 «Εξέλιξη δημόσιου χρέους» (Παρατίθενται λεπτομερή στοιχεία στο Παράρτημα 3: Δημόσιο χρέος), το δημόσιο χρέος προβλέπεται να μειωθεί κάτω από το 60% του ΑΕΠ το 2028, νωρίτερα απ' ό,τι απαιτεί το εθνικό και ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο.

Γράφημα 2

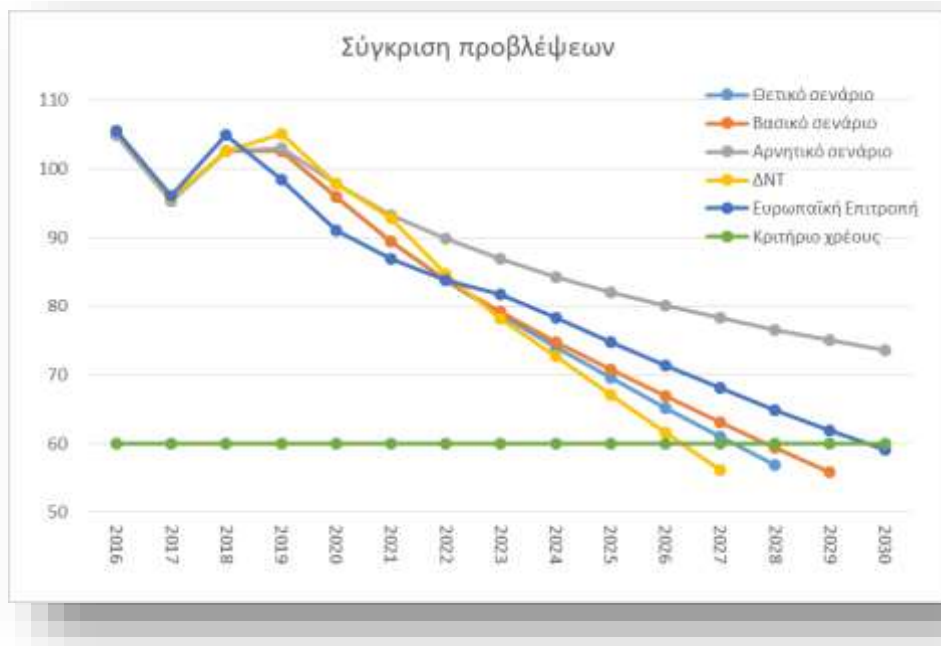

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών οι οποίες συμπεριλαμβάνονται στο Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής 2020-2022 το δημόσιο χρέος προβλέπεται ότι θα μειωθεί στο 77,5% του ΑΕΠ μέχρι το 2022. Οι εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών είναι πιο αισιόδοξες από αυτές του Συμβουλίου (3 σενάρια Κεντρικό, Θετικό και Αρνητικό), της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, οι οποίες παρουσιάζονται στο Γράφημα 3 «Σύγκριση προβλέψεων» που ακολουθεί. Με εξαίρεση το «Αρνητικό σενάριο» όλες οι προβλέψεις φέρνουν το Δημόσιο χρέος κάτω του 60% του ΑΕΠ έως το 2030.

⁶ [Νόμος που προνοεί περί της δημοσιονομικής ευθύνης και του δημοσιονομικού πλαισίου.](#)

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l25020&from=EN>

Γράφημα 3

Το Συμβούλιο κρίνει σκόπιμο να τονίζει για ακόμη μια φορά την αναγκαιότητα μείωσης του δημόσιου χρέους το συντομότερο δυνατό. Η ενέργεια στήριξης της Κυπριακής Συνεργατικής Τράπεζας που οδήγησε σε σημαντική αύξηση του δημόσιου χρέους, η απόφαση του Δικαστηρίου για τις περικοπές στις απολαβές στο δημόσιο τομέα αναδεικνύουν το πόσο εύκολα μπορεί να μεταβληθεί το μέχρι σήμερα ευνοϊκό περιβάλλον. Τόσο το δημόσιο όσο και το ιδιωτικό χρέος παραμένουν σε πολύ ψηλά επίπεδα και σε συνδυασμό με το πολύ ψηλό ποσό και ποσοστό μη εξυπηρετούμενων χορηγήσεων καθιστούν την κυπριακή οικονομία συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων οικονομικών παραμένουν ιδιαίτερα ευάλωτη σε απρόσμενα σοκ, όπως και σε τυχόν επιδείνωση του εξωτερικού περιβάλλοντος.

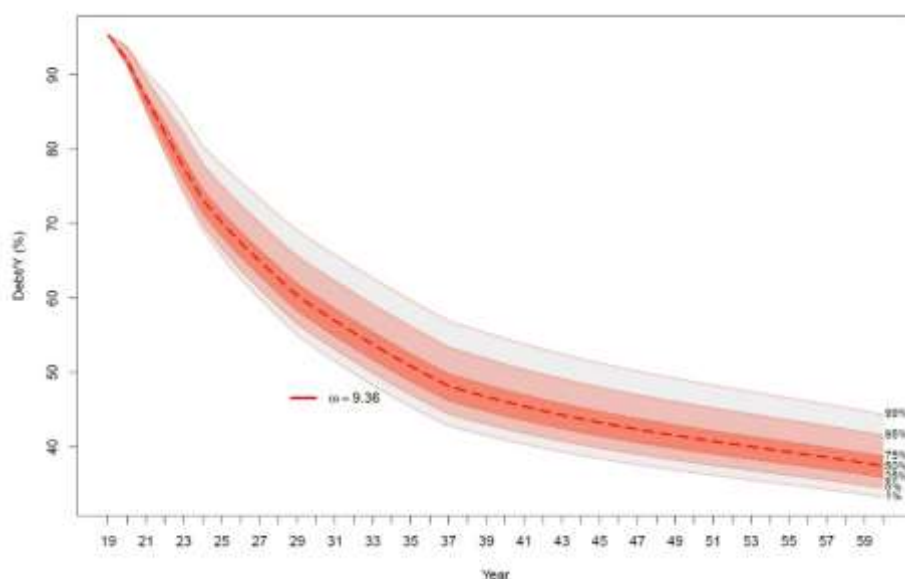
Το Συμβούλιο θεωρεί ότι τα πιο πάνω αναδεικνύουν την αναγκαιότητα να εξεταστεί, σε πολιτικό πρώτα επίπεδο, η δημιουργία μηχανισμού που θα δεσμεύει μέρος του υφιστάμενου αποθεματικού και ενός μέρους των πρωτογενών πλεονασμάτων για την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους. Η δέσμευση μπορεί να γίνει μεταξύ άλλων με τη δημιουργία ενός ειδικού ταμείου παρακατάθεσης τοκοχρεολυσίων (Sinking fund) ή με την ενσωμάτωση στη νομοθεσία συγκεκριμένων προνοιών. Η θέση αυτή εκφράστηκε και στην προηγούμενη έκθεση του Συμβουλίου. Όπως τονίστηκε, μια τέτοια πολιτική θα δημιουργήσει θετικό κλίμα απέναντι στην εικόνα της Κύπρου όσον αφορά την διασφάλιση της εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, έχοντας θετική επίδραση, στις αξιολογήσεις πιστοληπτικής ικανότητας, στο κόστος δανεισμού τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα και στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων.

Ανάπτυξη μοντέλου βιωσιμότητας χρέους

Το Μάρτιο του 2019 το Συμβούλιο προχώρησε στην υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας μαζί με το Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής της Σχολής Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Πανεπιστημίου Κύπρου, με στόχο την εκπόνηση λεπτομερούς χρηματοοικονομικής ανάλυσης των αδυναμιών του δημοσίου χρέους, για τη διασφάλιση της δημοσιονομικής σταθερότητας.

Στα πλαίσια της πιο πάνω συνεργασίας βρίσκεται υπό εξέλιξη ανάπτυξη σχετικού μοντέλου. Βάσει αυτού και όπως φαίνεται στο Γράφημα 4 που ακολουθεί το χρέος ακολουθεί πτωτική πορεία στο βασικό του σενάριο. Όπως όμως εξηγούν οι καθηγητές Αντρέα Κονσίλιο (Πανεπιστήμιο Παλέρμο) και Σταύρος Ζένιος (Πανεπιστήμιο Κύπρου) που έχουν αναπτύξει το μοντέλο στη βάση ακαδημαϊκής μελέτης που έχουν κάνει⁸, η πτωτική πορεία του χρέους βασίζεται κυρίως στην υπόθεση ότι θα συνεχιστούν οι ισχυροί ονομαστικοί ρυθμοί ανάπτυξης που ανέρχονται στο 4,5% σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Γι' αυτό τονίζουν «την αναγκαιότητα προώθησης μεταρρυθμίσεων ώστε να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα και να διατηρηθεί ο δεδομένος ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης και επίσης ώστε να θωρακιστεί η κυπριακή οικονομία από εσωτερικά και εξωτερικά σοκ».

Γράφημα 4

4.4 Συστηματική μεροληψία

Οι μέχρι σήμερα μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις κατά το χρόνο δημοσίευσης τους από τον Υπουργό και οι οποίες συμπεριλαμβάνονται στα ισχύοντα Στρατηγικά Πλαίσια Δημοσιονομικής Πολιτικής φαίνεται (Βλέπε Παράρτημα 3: Σύγκριση κυριότερων μακροοικονομικών και δημοσιονομικών δεικτών) να είναι διαχρονικά συντηρητικές.

⁸ [Sovereign Debt Vulnerabilities Analysis for Cyprus \(August 2018\)](#), Andrea Consiglio University of Palermo, Palermo, Italy and Stavros A. Zenios University of Cyprus

5 Δημοσιονομικοί Κίνδυνοι και Μεταρρυθμίσεις

Η κυπριακή οικονομία παραμένει κυρίως λόγω του μεγέθους της, του ψηλού δανεισμού και της χαμηλής ανταγωνιστικότητας ευάλωτη σε κινδύνους που πιθανόν να διαταράξουν τη θετική της πορεία δημιουργώντας προβλήματα στα δημόσια οικονομικά και στη συμμόρφωση με το εθνικό και ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο.

Μέσα στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του το Συμβούλιο επισημαίνει τους πιο κάτω κινδύνους που στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή θεωρεί ότι η πραγματοποίησή τους δύναται να δημιουργήσει προβλήματα στους δημοσιονομικούς σχεδιασμούς:

5.1 Κυπριακό Επενδυτικό Πρόγραμμα

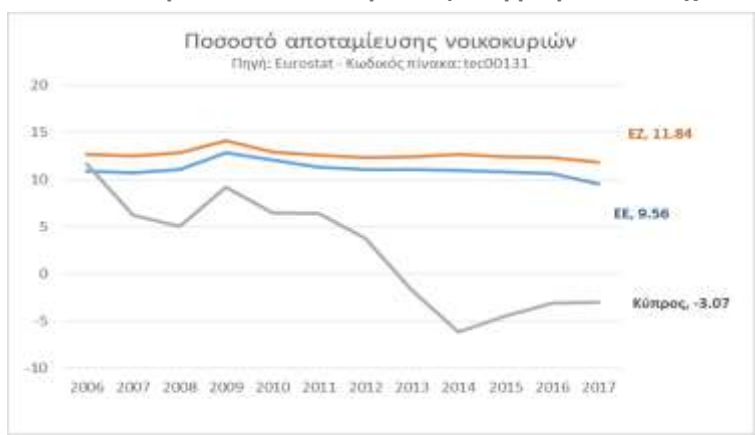
Το Κυπριακό Επενδυτικό Πρόγραμμα και συγκεκριμένα το σχέδιο «Κατ' εξαίρεση πολιτογράφησης επενδυτών στην Κύπρο» έχει ωθήσει σημαντικά των τομέα των κατασκευών, μειώσει την ανεργία και επηρεάσει θετικά το σύνολο της οικονομίας και τα δημοσιονομικά. Το Συμβούλιο επαναλαμβάνει όμως την ανησυχία του ότι η ανάπτυξη του τομέα μέσω αυτού του σχεδίου δεν μπορεί να θεωρείται διατηρήσιμη και δύναται να προκαλέσει άλλους κινδύνους και αρνητικές επιπτώσεις. Η δημιουργία μόνιμων δαπανών με την υπόθεση ότι τα άμεσα και έμμεσα έσοδα από τον τομέα θα είναι επίσης μόνιμα αποτελούν το βασικό κίνδυνο δημοσιονομικού εκτροχιασμού και πιθανόν παραβίασης του «Κριτηρίου Αναφοράς Δαπανών». Επιπρόσθετα, όπως τονίστηκε και σε παλαιότερες εκθέσεις και παρεμβάσεις η παρατεταμένη ενίσχυση του τομέα θα έχει αρνητικές επιπτώσεις σε άλλους τομείς της οικονομίας επιδεινώνοντας την ανταγωνιστικότητα τους.

Στοιχεία από πρόσφατη μελέτη του Υπουργείου Οικονομικών αναδεικνύουν την αυξανόμενη εξάρτηση της οικονομικής ανάπτυξης στο συγκεκριμένο σχέδιο. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι «το μερίδιο των επενδύσεων στον τομέα των ακινήτων/κατασκευών μέσω του Προγράμματος, ως ποσοστό στο σύνολο των επενδύσεων στον συγκεκριμένο τομέα, έχει αυξηθεί σημαντικά φθάνοντας το 37.7% το 2018 σε σύγκριση με 19.5% το 2015». Παράλληλα όπως έχει υπολογιστεί περίπου το ένα δέκατο της συσσωρευτικής αύξησης στο ΑΕΠ της περιόδου 2016-2018 προήλθε από την άμεση επίδραση του υπό αναφορά προγράμματος. Για την ίδια περίοδο η μελέτη εκτιμά ότι «οι επενδύσεις που διενεργήθηκαν για αξιοποίηση των προνοιών του Προγράμματος οδήγησαν στη δημιουργία 2 χιλιάδων θέσεων εργασίας αυξάνοντας την απασχόληση του τομέα κατά περίπου 8%».

5.2 Συνταξιοδοτική επάρκεια

Το Συμβούλιο επαναλαμβάνει την ανάγκη άμεσης μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού συστήματος στην Κύπρο και ιδιαίτερα του δεύτερου (επαγγελματικά σχέδια συνταξιοδότησης) αλλά και του τρίτου πυλώνα (ατομικά σχέδια συνταξιοδότησης). Το όλο σύστημα εμπεριέχει σημαντικά αρνητικά στοιχεία που χρήζουν άμεσων αλλαγών όπως:

- Το διαχρονικά χαμηλό ποσοστό αποταμίευσης από τα κυπριακά νοικοκυριά (Γράφημα 5).

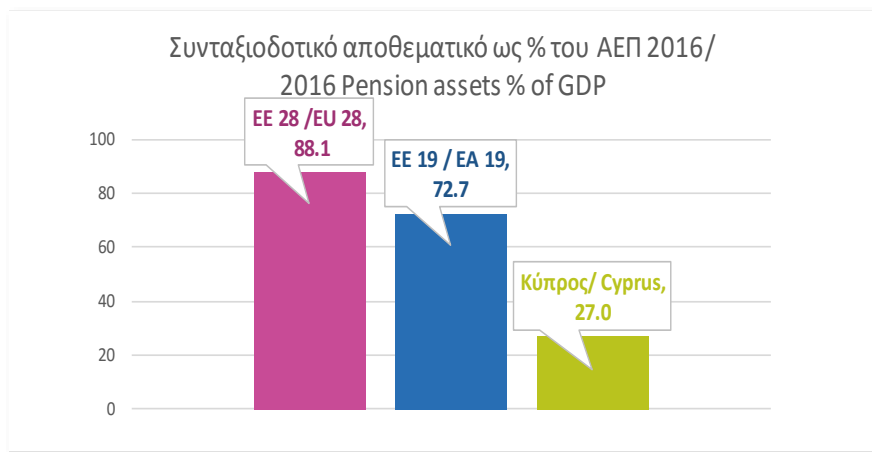

Γράφημα 5

- Τη μη αποτελεσματική και κακή διαχείριση των συνταξιοδοτικών αποθεμάτων και
- Τις αδυναμίες στο θεσμικό πλαίσιο οι οποίες μεταξύ άλλων επιτρέπουν την πρόωρη απόσυρση και χρήση συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων.

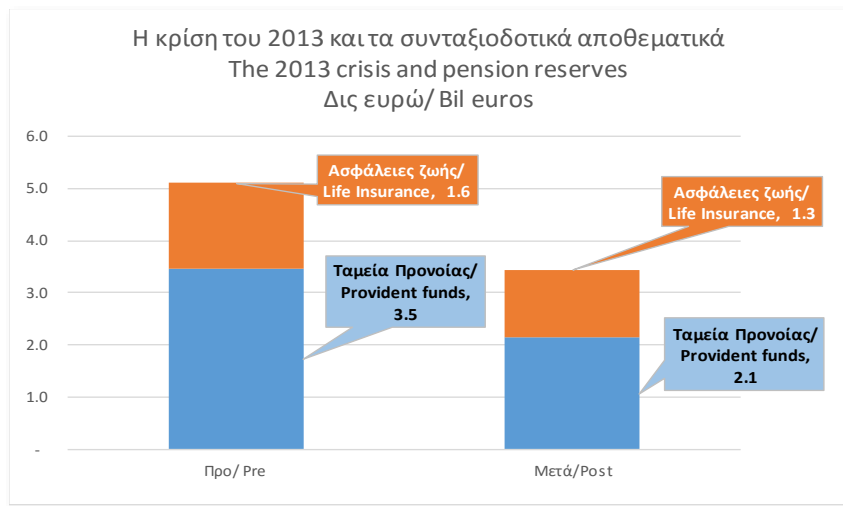
Οι επιπτώσεις από τα πιο πάνω αντικατοπτρίζονται στα γραφήματα που ακολουθούν. Στο Γράφημα 6, το οποίο καταγράφει το πολύ χαμηλό συνταξιοδοτικό αποθεματικό στην Κύπρο και στο Γράφημα 7 που αναδεικνύει το μέγεθος και τους κινδύνους από την ευχέρεια πρόωρης απόσυρσης συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων.

Γράφημα 6

Πηγή/ Source: Eurostat - European Commission
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Households_-_statistics_on_financial_assets_and_liabilities

Γράφημα 7

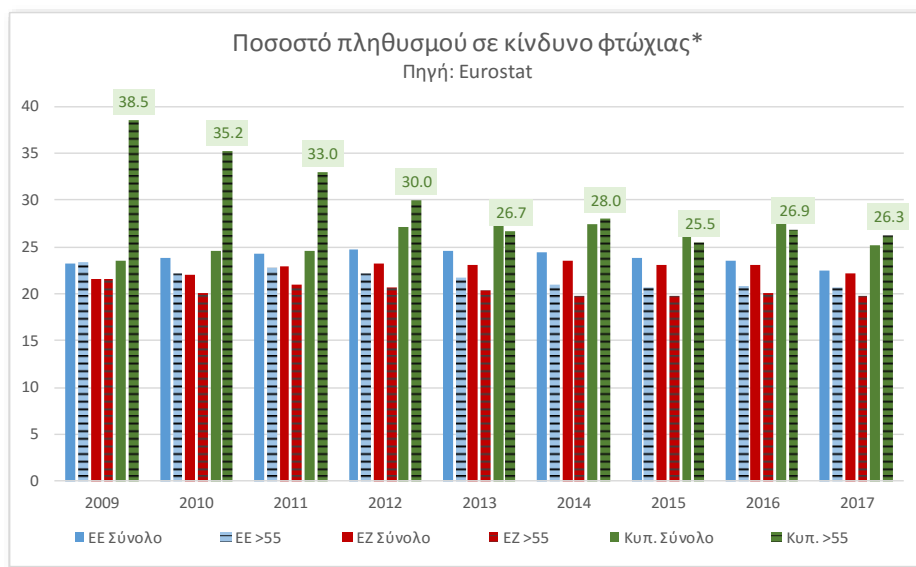

Πηγή/ Source: Σύνδεσμος Ασφαλιστικών Εταιρειών/ Insurance Association of Cyprus
<http://www.iac.org.cy/easyconsole.cfm/id/253>

Το πρόβλημα αλλά και ο κίνδυνος για τα δημόσια οικονομικά αποτυπώνεται και στα στοιχεία για το ποσοστό του πληθυσμού που βρίσκεται σε «Κίνδυνο Φτώχειας». Όπως παρουσιάζεται και στο σχετικό Γράφημα 8, στο σύνολο του πληθυσμού στην Κύπρο καταγράφονται τα ίδια περίπου ποσοστά κινδύνου με το μέσο όρο της ΕΕ και της Ευρωζώνης. Όμως μέχρι το 2009 για τα άτομα ηλικίας πέραν των 55 (κυρίως συνταξιούχοι) το ποσοστό κινδύνου στην Κύπρο ήταν πολύ ψηλότερο, γεγονός που αναδεικνύει το πρόβλημα των μη επαρκών συντάξεων.

Η μείωση του ποσοστού οφειλόταν στα μέτρα κοινωνικής στήριξης με δημοσιονομικό κόστος από την κυβέρνηση και όχι σε αλλαγές του συνταξιοδοτικού συστήματος. Αυτές είναι και οι διαπιστώσεις σχετικής έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο “Pension adequacy report 2018”⁹ (Έκθεση συνταξιοδοτικής επάρκειας 2018). Όπως τονίζεται στην έκθεση για την Κύπρο «η πρόκληση για τη διασφάλιση επαρκών συντάξεων παραμένει».

Γράφημα 8

* Άτομο σε κίνδυνο φτώχειας θεωρείται αυτό που έχει εισοδήματα κάτω του 60% του μέσου διαθέσιμου εισοδήματος.

5.3 Κρατικές δαπάνες

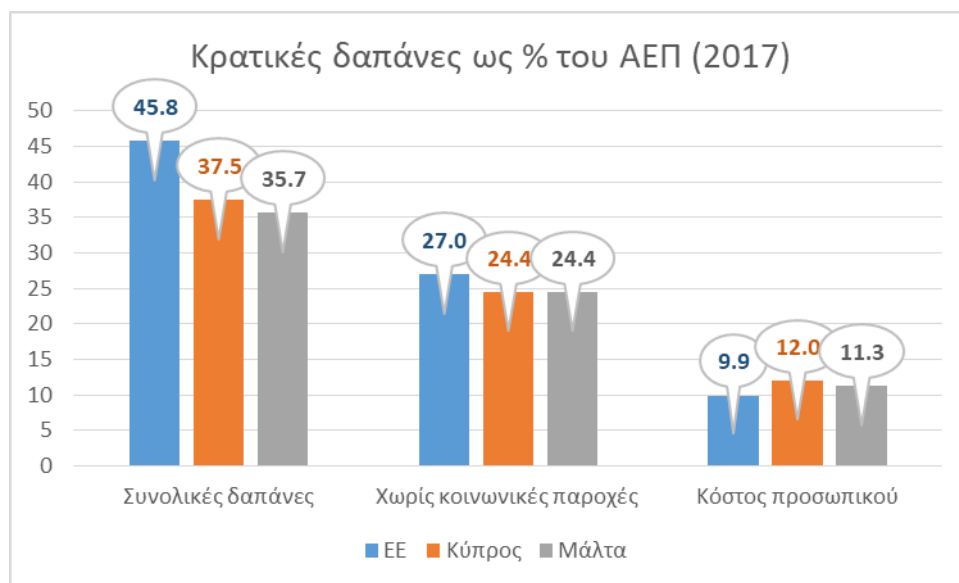
Το Συμβούλιο εκφράζει ακόμη μία φορά την ανησυχία του για το μέγεθος και την πορεία του κρατικού μισθολογίου. Θεωρεί ότι θα πρέπει ταυτόχρονα (α) να προχωρήσει ο εκσυγχρονισμός και η μεταρρύθμιση στη δημόσια υπηρεσία ώστε να καταστεί πιο αποτελεσματική η χρήση του υφιστάμενου προσωπικού και τυχόν προσλήψεις να γίνονται μόνο εφόσον είναι αναγκαίες και δεν μπορούν να καλυφθούν εσωτερικά και (β) να θεσμοθετηθεί ένας διαφανής, ολοκληρωμένος και ορθολογιστικός μηχανισμός καθορισμού των απολαβών για όλες τις θέσεις στη δημόσια υπηρεσία. Διευκρινίζεται ότι στα πιο κάτω δεν συμπεριλαμβάνονται οι επιπτώσεις από τυχόν οριστικοποίηση της απόφασης του διοικητικού δικαστηρίου για τη περικοπές στις απολαβές των υπαλλήλων στο δημόσιο τομέα.

Το συνολικό φορολογικό βάρος, δηλαδή οι συνολικές κρατικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ παραμένει συγκριτικά χαμηλό στην Κύπρο. Όπως φαίνεται και στο σχετικό Γράφημα 9, μετά τα μέτρα που είχαν ληφθεί περιορίστηκε το φορολογικό βάρος στο 37,5% που είναι από τα χαμηλότερα στην ΕΕ και σαφώς μικρότερο από το μέσο όρο που ανέρχεται στο 45,8%.

Στην περίπτωση όμως της Κύπρου οι κοινωνικές παροχές οι οποίες ουσιαστικά δεν αποτελούν λειτουργικό κόστος της κρατικής μηχανής αλλά μεταφορά πλούτου μεταξύ πολιτών είναι πολύ πιο χαμηλές του μέσου όρου της ΕΕ. Όπως φαίνεται στο ίδιο γράφημα εάν δεν ληφθούν υπόψη οι δαπάνες για κοινωνικές παροχές τότε το φορολογικό βάρος στην Κύπρο είναι κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Η Κύπρος επιπρόσθετα δαπανάει πολύ περισσότερα σε αμοιβές προσωπικού. Οι μισές κρατικές δαπάνες (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι κοινωνικές παροχές) αφορούν στο προσωπικό ενώ στην ΕΕ είναι πιο κοντά στο ένα τρίτο.

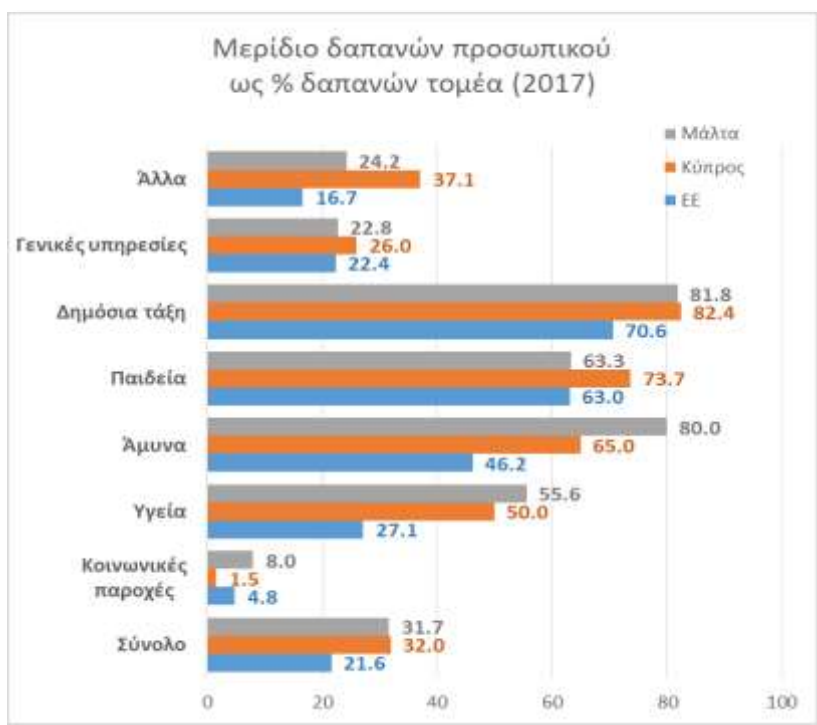
⁹ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8084&furtherPubs=yes>

Γράφημα 9

Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σταθερότητας 2019-2022¹⁰ οι απολαβές στο δημόσιο τομέα θα αρχίσουν να αυξάνονται από φέτος με ρυθμό πέραν του ρυθμού αύξησης του ονομαστικού ΑΕΠ. Μέχρι το 2022 όπως αναφέρεται θα ανέλθει στο 12,7% του ΑΕΠ. Σημειώνεται πως σε αυτό δεν συμπεριλαμβάνεται η οποιαδήποτε επίπτωση από την έκβαση της υπόθεσης για το κατά πόσο ήταν ή όχι συνταγματικά τα μέτρα μείωσης του κόστους προσωπικού στο δημόσιο τομέα κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης.

Το κόστος προσωπικού φαίνεται να είναι ιδιαίτερα ψηλό σε συγκεκριμένους τομείς του δημόσιου τομέα. Για παράδειγμα όπως φαίνεται και στο σχετικό Γράφημα 10, στους τομείς της Παιδείας και της Δημόσιας Τάξης στην Κύπρο το κόστος προσωπικού είναι σημαντικά ψηλότερο, ενώ στον τομέα της Υγείας χαμηλότερο.

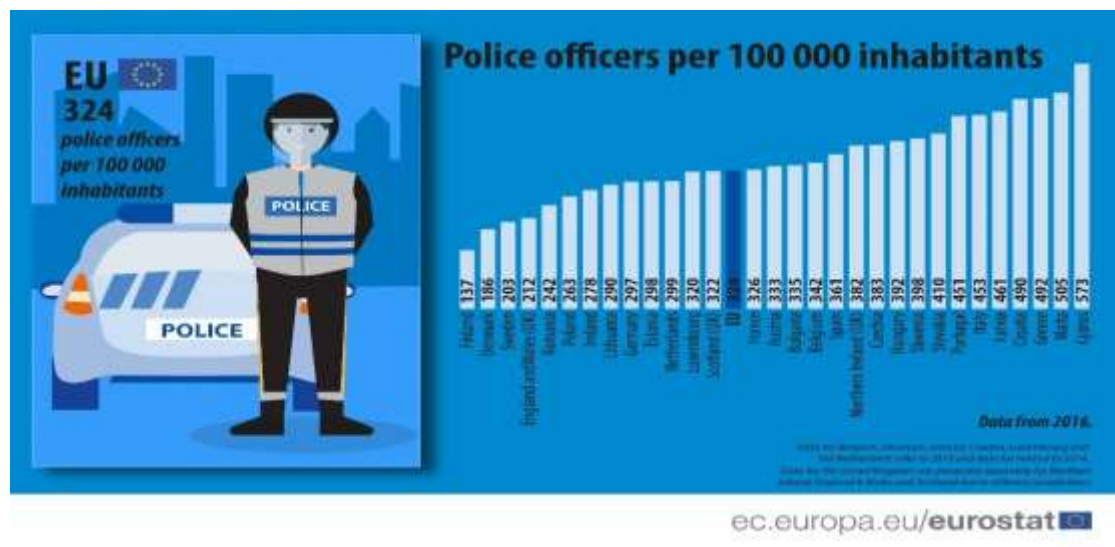

Γράφημα 10

¹⁰ http://mof.gov.cy/assets/modules/wnp/articles/201905/469/docs/stability_programme_2019_2022_ne.pdf

Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας Eurostat (Γράφημα 11¹¹), που αφορούν στο 2016 η Κύπρος είχε το μεγαλύτερο αριθμό αστυνομικών ανά χίλιους κατοίκους.

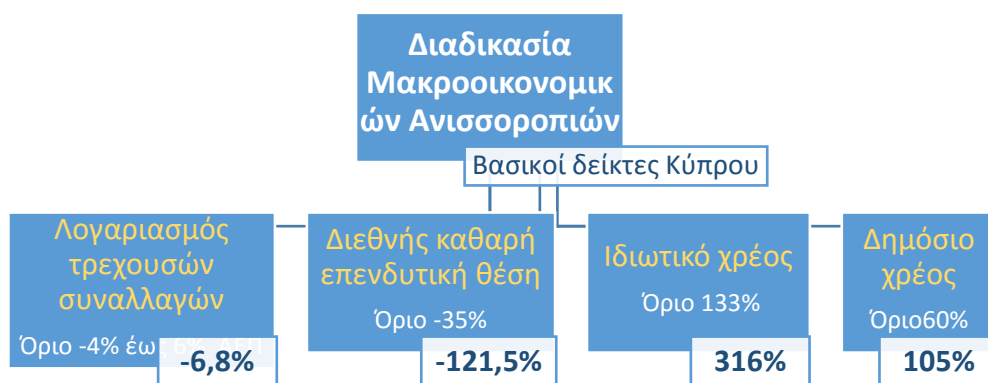
Γράφημα 11

Συγκεκριμένα η Κύπρος παρουσιάζεται να έχει αναλογικά 77% περισσότερους αστυνομικούς από τον μέσο όρο της ΕΕ και 13,5% περισσότερους από τη μικρότερη σε πληθυσμό Μάλτα. Υπενθυμίζεται ότι στις αρχές του 2019 ζητήθηκε η αποπαγοποίηση πέραν των 200 θέσεων στην αστυνομία.

5.4 Μακροοικονομικές ανισορροπίες

Η κυπριακή οικονομία συνεχίζει να καταγράφει σημαντικό αριθμό μακροοικονομικών ανισορροπιών και αυτό διαπιστώνεται για ακόμη μία φορά από τη σχετική έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ: Έκθεση χώρας - Κύπρος 2019»¹². Τα κύρια στοιχεία, αποτυπώνονται στο πιο κάτω Σχεδιάγραμμα 1 και υπογραμμίζουν τη μειωμένη ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και την άμεση αναγκαιότητα προώθησης μεταρρυθμίσεων.

¹¹ [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Police, court and prison personnel statistics](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Police,_court_and_prison_personnel_statistics)

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019SC1012&from=en>

5.5 Άλλοι κίνδυνοι και η ανάγκη για αντιμετώπιση τους

Για την αντιμετώπιση των πιο πάνω κινδύνων, αλλά αυτών που καταγράφονται εν συντομία πιο κάτω και έχουν τονιστεί σε παλαιότερες εκθέσεις του Συμβουλίου, θα πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα εκσυγχρονισμού και βελτίωσης τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα. Το αυξημένο κόστος, η δυσλειτουργία, η αδιαφάνεια και ο αχρείαστος προστατευτισμός και γραφειοκρατία, ενισχύουν τα φαινόμενα διαφθοράς, καθιστούν λιγότερο ελκυστική την Κύπρο για επενδύσεις και περιορίζουν την επιχειρηματικότητα. Ως αποτέλεσμα η παραγωγική δυνατότητα περιορίζεται, η κατανομή της μεταξύ του πληθυσμού δεν γίνεται ισότιμα, κάτι που πέραν της κοινωνικής πτυχής επιφέρουν δημοσιονομικό αντίκτυπο.

Εξωτερικοί κίνδυνοι

Η κυπριακή οικονομία παραμένει ιδιαίτερα ευάλωτη όσον αφορά τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις τις αγγλικής λίρας και του ρωσικού ρουβλιού, λόγω των εμπορικών και επενδυτικών δεσμών με τις συγκεκριμένες χώρες. Επιπλέον, η Τουρκία η οποία ανταγωνίζεται την Κύπρο στον τουριστικό τομέα έχει δεχτεί πλήγμα λόγω τους καθεστώτος ανασφάλειας που έχει δημιουργηθεί, αλλά από την άλλη έχει γίνει περισσότερος ελκυστικός προορισμός λόγω της μεγάλης υποτίμησης της τουρκικής λίρας κατά το 2018.

Μη εξυπηρετούμενες χορηγήσεις (ΜΕΧ)

Τα ΜΕΧ έχουν μειωθεί σημαντικά κατά το 2018 κυρίως λόγω της πώλησης της Συνεργατικής Κεντρικής Τράπεζας, η οποία μετακίνησε ένα μεγάλο μέρος των ΜΕΧ από το τραπεζικό σύστημα σε άλλο νομικό πρόσωπο. Επιπλέον έχουν γίνει σημαντικές ενέργειες από τους διαφόρους φορείς για βελτίωση του θεσμικού πλαισίου. Η εφαρμογή του νομικού πλαισίου για τις εκποιήσεις παραμένει μια σημαντική πρόκληση για τον τραπεζικό τομέα.

Το Συμβούλιο είναι της άποψης ότι θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν όλα τα απαραίτητα εργαλεία, συμπεριλαμβανομένου του Σχεδίου ΕΣΤΙΑ, για το οποίο υπήρξε παρέμβαση από το Συμβούλιο ώστε να καταστεί πιο αποτελεσματικό και να αποφευχθεί η δημιουργία ηθικού κινδύνου, για να υπάρχει περαιτέρω μείωση των ΜΕΧ αλλά να υπάρξει και μία γενική αλλαγή της κουλτούρας της κοινωνίας για αποπληρωμή των χρεών και της αποταμίευσης.

Σε αυτά τα πλαίσια και με βάση τα τελευταία στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας όπου τα ΜΕΧ παρουσιάζουν οριακή αύξηση για τον Ιανουάριο 2019, το Συμβούλιο θεωρεί επιτακτική ανάγκη τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για έκδοση τίτλων ιδιοκτησίας το οποίο θα υποβοηθήσει στην μείωση των ΜΕΧ αλλά και στην αποτελεσματική ανάπτυξη του τομέα των ακινήτων. Σημειώνεται πως στο σύνολο της Ευρωζώνης ο δείκτης ΜΕΧ βρίσκεται στο 3,8%¹³, ενώ στην Κύπρο εντός του χρηματοπιστωτικού τομέα βρίσκονται κοντά στο 19%¹⁴.

Γενικό Σχέδιο Υγείας (ΓΕΣΥ)

Το Συμβούλιο έχει επανειλημμένα εκφράσει τις ανησυχίες του για τη βιώσιμη εφαρμογή του ΓΕΣΥ αλλά και την αυτονόμηση των δημόσιων νοσηλευτηρίων. Οι ανησυχίες αυτές αφορούν κυρίως την διασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας ενός τέτοιου σχεδίου η οποία θα διασφαλίζει την γενική δημοσιονομική σταθερότητα χωρίς τον κίνδυνο επιβάρυνσης των δημοσίων οικονομικών. Επιπλέον, το Συμβούλιο έχει εκφράσει τη άποψη ότι το ΓΕΣΥ και η

¹³ <https://www.bankingsupervision.europa.eu/banking/statistics/html/index.en.html>

¹⁴ <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2019/html/ssm.sbs190411~5aea820aca.en.html>

γενική προσπάθεια για μεταρρύθμιση του τομέα της υγείας θα πρέπει να γίνει μέσα σε πλαίσια όπου θα προσφέρει ποιοτικές υπηρεσίες υγείας στους πολίτες αλλά και θα δίνει την ευκαιρία για περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα.

Παιδεία

Το Συμβούλιο έχει παρακολουθήσει και εκφράσει τις απόψεις του για τα θέματα παιδείας που εμπίπτουν στους όρους εντολής του και που απασχόλησαν το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και την κοινωνία. Η Κύπρος συνεχίζει να καταγράφει αναλογικά ψηλές δαπάνες στον τομέα της παιδείας με τα αντίστοιχα αποτελέσματα μέσα από έρευνες όπως της PISA να παραμένουν σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

Δικαιοσύνη

Όπως έχει διαπιστωθεί ο τομέας της απονομής δικαιοσύνης στην Κύπρο παρουσιάζει αδυναμίες, κυρίως μεγάλες καθυστερήσεις στην απονομή δικαιοσύνης και στη διεκπεραίωση υποθέσεων, οι οποίες δημιουργούν εμπόδιο στην υγιή ανάπτυξη και βελτίωση τομέων που επηρεάζονται, τομέας ακινήτων, εφαρμογή της νομοθεσία περί εκποιήσεων και καθιστούν την Κύπρο λιγότερο ελκυστικό προορισμό για επενδύσεις. Το Συμβούλιο επικροτεί την προσπάθεια της Κυβέρνησης και της Νομικής Υπηρεσίας για μεταρρύθμιση του τομέα και θεωρεί ότι αυτή θα πρέπει να γίνει το συντομότερο, βοηθώντας στη γενικότερη προσπάθεια των μεταρρυθμίσεων.

CYTA

Μόλις πρόσφατα έχει ανακοινωθεί η δημοπράτηση νέας άδειας κινητής τηλεφωνίας δημιουργώντας συνθήκες περισσότερου ανταγωνισμού μεταξύ των εταιρειών τηλεπικοινωνιών. Όπως έχει ήδη αναφέρει στέλεχος της εταιρείας που κέρδισε την άδεια *«υπολογίζουμε, μέσα στα επόμενα 2-3 χρόνια να καταφέρουμε να κατέχουμε το 12-15% της αγοράς, θεωρούμε ότι είναι ένας λογικός, εφικτός στόχος»*. Είναι σαφές ότι παρά τα μέτρα που έχουν ληφθεί από την CYTA και επέφεραν την επιβράδυνση της απώλειας μεριδίων το όλο περιβάλλον δημιουργεί συνεχώς νέες προκλήσεις. Επίσης πρόκληση για τη CYTA αποτελεί το ενδεχόμενο τελικής εφαρμογής της δικαστικής απόφασης για αποκατάσταση των απολαβών των εργοδοτούμενων στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα. Σε τέτοια περίπτωση θα επηρεαστεί το λειτουργικό κόστος της εταιρείας καθιστώντας της λιγότερο ανταγωνιστική.

6 Συμπεράσματα

- Το ευνοϊκό μακροοικονομικό περιβάλλον, η ισχυρή εξωτερική ζήτηση και η πολιτική νομισματική χαλάρωσης από τις κεντρικές τράπεζες και ιδιαίτερα από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα σε συνάρτηση με τα μέτρα που έχουν ληφθεί από το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένου του χρηματοπιστωτικού, έχουν βοηθήσει στην γρηγορότερη της αναμενόμενης οικονομική ανάπτυξη, στη μείωση της ανεργίας και στην υπερκάλυψη των δημοσιονομικών στόχων. Αυτή η τάση αναμένεται να συνεχιστεί και κατά την τρέχουσα διετία δεδομένου ότι δεν θα υπάρξουν αρνητικές διαφοροποιήσεις στο εξωτερικό περιβάλλον και στη δηλωμένη δημοσιονομική πολιτική.
- Παρά τις θετικές προοπτικές και εκτιμήσεις για την πορεία της κυπριακής οικονομίας και των δημοσιονομικών, υπάρχουν σημαντικές προκλήσεις και κίνδυνοι που εύκολα μπορεί να ανατρέψουν την πορεία αυτή.
- Η Κύπρος παραμένει μια μικρή και ανοικτή οικονομία και είναι σημαντικά εξαρτώμενη στην εξωτερική ζήτηση. Σημαντικό μέρος της οικονομικής ανάπτυξης προέρχεται από την ώθηση που δέχτηκε ο κατασκευαστικός τομέας μέσω του σχεδίου πολιτογραφήσεων. Η πολιτική αυτή δεν μπορεί να θεωρείται διατηρήσιμη και πιθανόν να προκαλέσει προβλήματα σε άλλους τομείς της οικονομίας. Επίσης αρνητική δημοσιονομική επίπτωση μπορεί να επέλθει από την εφαρμογή του Γενικού Σχεδίου Υγείας λόγω της φύσης του και του μεγάλου βαθμού αβεβαιότητας που εμπεριέχει.
- Οι μακροοικονομικές ισορροπίες, όπως και εκθέσεις από διάφορους οργανισμούς καταγράφουν τα προβλήματα ανταγωνιστικότητας της κυπριακής οικονομίας. Οι τομείς της δικαιοσύνης και παιδείας παρουσιάζονται ιδιαίτερα προβληματικοί. Η γραφειοκρατία και τα εμπόδια δραστηριοποίησης σε πολλούς τομείς της οικονομίας, εμποδίζουν την επιχειρηματικότητα και αποτρέπουν τις επενδύσεις. Αυτά, σε συνάρτηση με το πολύ ψηλό δημόσιο και ιδιωτικό χρέος όπως και ποσοστό μη εξυπηρετούμενων χορηγήσεων καθιστούν την Κύπρο ιδιαίτερα ευάλωτη σε απρόσμενες οικονομικές ανατάραξης ή σε μια επιδείνωση της παγκόσμιας οικονομίας.
- Η προώθηση των μεταρρυθμίσεων, η δημιουργία μηχανισμών για τον καθορισμό και έλεγχο των κρατικών δαπανών και ιδιαίτερα του κρατικού μισθολογίου, όπως και η λήψη άμεσων μέτρων για δραστική μείωση του δημόσιου και του ιδιωτικού χρέους και των μη εξυπηρετούμενων χορηγήσεων, θα πρέπει να επιταχυνθούν.
- Ως πιο μακροπρόθεσμος κίνδυνος, για την αντιμετώπιση του οποίου χρειάζονται άμεσα μέτρα, παραμένει η διασφάλιση επαρκούς σύνταξης για το σύνολο των πολιτών. Αν αυτό δεν επιτευχθεί εκτός από τα κοινωνικά προβλήματα θα υπάρξει αρνητική επίπτωση και στα δημόσια οικονομικά. Η αναδιάρθρωση του εποπτικού και ρυθμιστικού πλαισίου και η εφαρμογή πολιτικών που θα ενθαρρύνουν τόσο την αποταμίευση ειδικά ανάμεσα στους χαμηλά αμειβόμενους, όσο και τη διατήρηση των συνταξιοδοτικών αποθεμάτων που θα δημιουργηθούν αποκλειστικά για σκοπούς συνταξιοδότησης, αποτελούν άμεση αναγκαιότητα.
- Όσον αφορά στα ανώτατα όρια δαπανών που καθορίζονται στα εκάστοτε Στρατηγικά Πλαίσια Δημοσιονομικής Πολιτικής, σε ορισμένες περιπτώσεις αναθεωρούνται προς τα πάνω. Η αναθεώρηση αυτή δεν έχει οδηγήσει σε παρέκκλιση από τους δημοσιονομικούς κανόνες και μέχρι σήμερα γίνεται μέσα στα πλαίσια της επιπρόσθετης δημοσιονομικής δυνατότητας που δημιουργούν τα αυξημένα κρατικά έσοδα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Νόμος που προνοεί περί της δημοσιονομικής ευθύνης και του δημοσιονομικού πλαισίου

Το περιεχόμενο της Εαρινής Έκθεσης καθορίζεται από σχετικές πρόνοιες του νόμου 20(Ι)/2014 «που προνοεί περί της δημοσιονομικής ευθύνης και του δημοσιονομικού πλαισίου». Τα σχετικά αποσπάσματα είναι:

Άρθρο 35: Εαρινή Έκθεση

(1) Το Συμβούλιο, μέχρι το τέλος Απριλίου έκαστου έτους, προβαίνει σε δημοσίευση της Εαρινής Έκθεσης που περιλαμβάνει -

- (α) αξιολόγηση των δημοσιονομικών αποτελεσμάτων του προηγούμενου έτους σε σύγκριση με τους αριθμητικούς δημοσιονομικούς κανόνες και τα ανώτατα όρια που προβλέπονται στο Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής του προηγούμενου έτους,
- (β) αξιολόγηση των μακροοικονομικών και δημοσιονομικών προβλέψεων, δυνάμει των σχετικών διατάξεων του παρόντα Νόμου,
- (γ) αξιολόγηση των ανώτατων ορίων και των μέτρων πολιτικής που περιλαμβάνονται στο τρέχον Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής, και
- (δ) αξιολόγηση δυνάμει των σχετικών διατάξεων του παρόντα Νόμου, αναφορικά με την πρόοδο σε σχέση με την περίοδο προσαρμογής προς την διασφάλιση της τήρησης των δημοσιονομικών κανόνων στα πλαίσια της λειτουργίας του αυτόματου μηχανισμού διόρθωσης.

(2) Ο Υπουργός κοινοποιεί στο Συμβούλιο δύο (2) εβδομάδες πριν από τη δημοσίευση των εγγράφων που αναφέρονται στο παρόν άρθρο, τα στοιχεία και τις υποθέσεις των μακροοικονομικών και δημοσιονομικών προβλέψεων που στηρίζουν το Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής και το Συμβούλιο παρέχει εκτίμηση των μακροοικονομικών προβλέψεων με επιστολή του προς τον Υπουργό εντός πέντε (5) ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης:

Νοείται ότι, σε περίπτωση που το Συμβούλιο δεν συμφωνεί με τις εν λόγω μακροοικονομικές προβλέψεις, ενημερώνει τον Υπουργό ο οποίος συγκαλεί εντός πέντε (5) ημερών επιτροπή συνδιαλλαγής, αποτελούμενη από τα μέλη του Συμβουλίου και εκπροσώπους του Υπουργείου Οικονομικών και εάν, εντός τριών ημερών από τη σύγκληση της επιτροπής συνδιαλλαγής, το Συμβούλιο δεν είναι ακόμη σε θέση να υποστηρίξει τις μακροοικονομικές προβλέψεις, τότε ο Υπουργός ανακοινώνει δημόσια τη θέση του, αιτιολογώντας τη μη στήριξη τους.

Άρθρο 41: Κανόνες για τη δημοσιονομική θέση

(1) Ο κανόνας για τη δημοσιονομική θέση προβλέπει ότι το δημοσιονομικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης είναι ισοσκελισμένο ή πλεονασματικό σε μεσοπρόθεσμη βάση.

(2) Η απαίτηση, σύμφωνα με το εδάφιο (1), θεωρείται ότι ικανοποιείται εάν το ετήσιο διαρθρωτικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης βρίσκεται στο μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο, όπως καθορίζεται από τον Κανονισμό (ΕΚ) 1466/97.

(3) Σε περίπτωση που οι διατάξεις των εδαφίων (1) και (2) δεν ικανοποιούνται τότε, το ελάχιστο ετήσιο όριο βελτίωσης του δημοσιονομικού ισοζυγίου είναι το ετήσιο διαρθρωτικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης σε σχέση με το προηγούμενο οικονομικό έτος –

(α) μικρότερο του 0.5 τοις εκατό του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος σε τρέχουσες τιμές, ή

(β) μικρότερο του 1.0 τοις εκατό του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος σε τρέχουσες τιμές, εάν –

(i) το ποσοστό του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης, σε σχέση με το ακαθάριστο εθνικό προϊόν σε τρέχουσες τιμές είναι σημαντικά πιο πάνω από το εξήντα τοις εκατό (60%) και

(ii) ο κίνδυνος της μακροχρόνιας βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών είναι υψηλός.

(4) Το επίπεδο του μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού στόχου καθορίζεται στον Προϋπολογισμό και ο Υπουργός επανεξετάζει το επίπεδο αυτό τουλάχιστον κάθε τρία (3) έτη, σύμφωνα με τις διαδικασίες στα πλαίσια του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

(5) Τυχόν προσωρινή απόκλιση από το μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο είναι δυνατό να επιτραπεί μόνο σε Ειδικές Περιστάσεις υπό την προϋπόθεση ότι αυτή η απόκλιση δεν θέτει σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών μεσοπρόθεσμα.

Άρθρο 43: Κανόνες για δημόσιο χρέος

43. Όταν ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε τιμές αγοράς υπερβαίνει το εξήντα τοις εκατό (60%), όπως καθορίζεται από το Πρωτόκολλο (Αρ. 12), ο λόγος αυτός μειώνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΚ) 1467/97.

Άρθρο 47: Μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις.

47 (2) Το Συμβούλιο προβαίνει σε τακτά χρονικά διαστήματα σε αξιολογήσεις κατά πόσο υφίσταται οποιαδήποτε συστημική μεροληψία στις μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις κατά το χρόνο δημοσίευσης από τον Υπουργό και εάν υφίσταται, υποβάλλει εισηγήσεις στον Υπουργό για τις απαιτούμενες ενέργειες προς αποφυγή τέτοιας μεροληψίας.

Παράρτημα 2: Μακροοικονομικές προβλέψεις

Σημείωμα

Μακροοικονομικές προβλέψεις

ΣΠΔΠ 2020-2022

Απρίλιος 2019

Σκοπός

Ο σκοπός του παρόντος σημειώματος είναι η παρουσίαση της αξιολόγησης των μακροοικονομικών προβλέψεων του Υπουργείου Οικονομικών όσον αφορά (α) το ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ, (β) το ύψος του πληθωρισμού και (γ) το ποσοστό ανεργίας και στις οποίες θα στηριχτεί η κατάρτιση του Προγράμματος Σταθερότητας 2019-2022.

Σημειώνεται ότι τα στοιχεία που έχουν συλλεχθεί για την ετοιμασία της αξιολόγησης ήταν διαθέσιμα ή έχουν κοινοποιηθεί σε συναντήσεις με διάφορους φορείς μέχρι την Τρίτη 8/04/2019.

Σύνοψη

Όσον αφορά την πρόβλεψη του Υπουργείου Οικονομικών για το ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ της τετραετίας 2019-2022, ο οποίος καθορίζεται σε 3,6%, 3,2%, 3% και 3% για κάθε έτος αντίστοιχα, οι ανάλογες εκτιμήσεις των οργανισμών/ θεσμών από τους οποίους έχουν συλλεχθεί στοιχεία ή και έχουν γίνει συναντήσεις καθορίζουν τον ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ κατά την τρέχουσα διετία 2019-2020 μεταξύ του 3,0% και 3,7% (βλέπε σχετικό «Συγκριτικό πίνακα προβλέψεων» που ακολουθεί).

Τα τελευταία στοιχεία που αφορούν κυρίως την αγορά εργασίας και την κατανάλωση, όπως και τον κατασκευαστικό τομέα υποδεικνύουν ότι η οικονομική δραστηριότητα αναμένεται να αυξάνεται με ρυθμούς πέραν του 3,0% κατά την τρέχουσα διετία. Μετά από συνάντηση με το Κέντρο Οικονομικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Κύπρου φαίνεται ότι είναι πιθανό να αναθεωρηθεί θετικά ο προβλεπόμενος για το 2019 ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης. Η εκτίμηση από την Τράπεζα Κύπρου είναι πιο συντηρητική με επιβράδυνση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης στο 3,0% για φέτος.

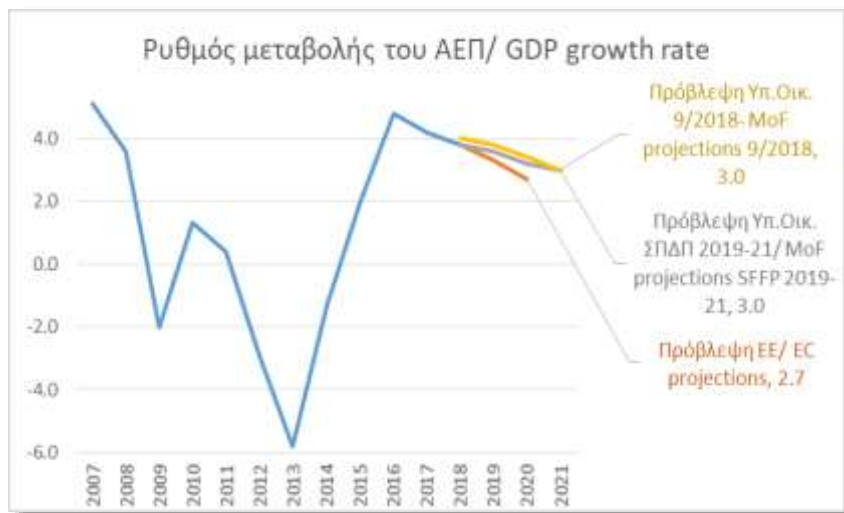
Ανησυχίες εκφράζονται για τη μη προώθηση των μεταρρυθμίσεων όπως και την εισαγωγή του Γενικού Σχεδίου Υγείας με την οποία μπορούν να προκύψουν δημοσιονομικές προκλήσεις. Πιο άμεσα αναγκαίες, όπως διαφάνηκε και από την πρόσφατη δικαστική απόφαση για τις περικοπές στον δημόσιο τομέα που χρειάστηκε 6 χρόνια για να ολοκληρωθεί, κρίνονται οι μεταρρυθμίσεις που θα επιταχύνουν και θα καταστήσουν πιο αποτελεσματική τη δικαιοσύνη, όπως και την έκδοση τίτλων ιδιοκτησίας. Μεσοπρόθεσμα αναγκαίες κρίνονται οι μεταρρυθμίσεις στη δημόσια υπηρεσία, στην παιδεία και στο θεσμικό συνταξιοδοτικό πλαίσιο που συμπεριλαμβάνει την αποταμίευση.

Συγκριτικός πίνακας προβλέψεων

Μακροοικονομικές προβλέψεις / Macroeconomic projections							
	Πηγή/ Source	2019			2020		
		Ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ/ GDP growth rate	Πληθωρισμός/ Inflation	Ανεργία/ Unemployment	Ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ/ GDP growth rate	Πληθωρισμός/ Inflation	Ανεργία/ Unemployment
Υπουργείο Οικονομικών/ Ministry of Finance	ΣΠΔΠ 2020-22/ SFFP 2020-22	3.6	0.5	7.0	3.2	1.2	6.0
Ευρωπαϊκή Επιτροπή/ European Commission	Commission staff working document country report Cyprus 2019, 27/02/2019	3.3	0.7	6.3	2.7	1.2	4.8
Διεθνές Νομισματικό Ταμείο/ IMF	World Economic Outlook April 2019	3.5	0.5	7.0	3.3	1.6	6.0
Κεντρική Τράπεζα Κύπρου/ Central Bank of Cyprus	Μηνιαίο Δελτίο Δεκέμβριος 2019/ Monthly Bulletin December 2019	3.7	0.8	6.8	3.2	1.6	5.8
Κέντρο Οικονομικών Ερευνών Παν. Κύπρου/ Economic Research Centre Uni of Cyprus	Οικονομικές προοπτικές Ιαν. 2019/ Economic outlook Jan 2019 *	3.1	-	-	3.0	-	-
Ελληνική Τράπεζα/ Hellenic Bank	Οικονομικές προοπτικές Δεκ. 2018/ Economic outlook Dec 2018	3.4	1.0	6.5	3.2	1.2	5.6
* Με βάση τα τελευταία στοιχεία αναμένεται θετική αναθεώρηση, όπως και ρυθμός ανάπτυξης για το 2020 3.0%							

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)

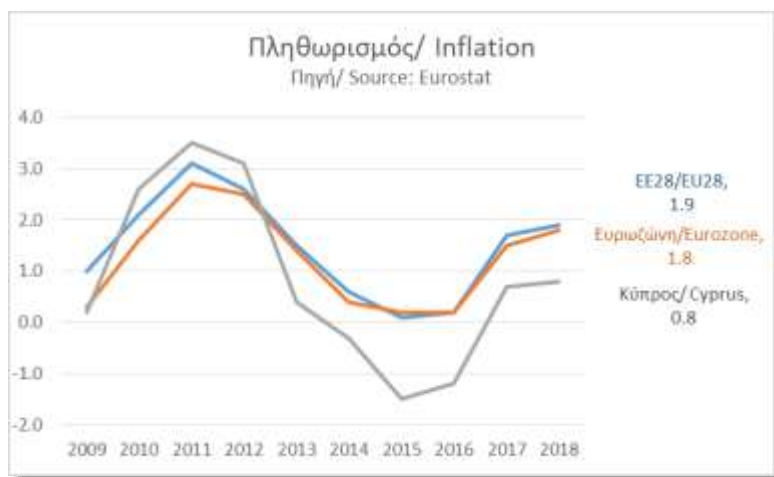
Σύμφωνα με τα προκαταρκτικά στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Κύπρου, ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας κατά το 4^ο τρίμηνο του 2018 ήταν 4% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2017. Μετά τη διόρθωση του ΑΕΠ ως προς τις εποχικές διακυμάνσεις και τις εργάσιμες μέρες, ο ρυθμός ανάπτυξης υπολογίστηκε στο 3.9%.

Οι εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών τον περασμένο Σεπτέμβριο που συνόδευαν τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2019 όπως και οι αντίστοιχες που συμπεριλαμβάνονταν στο Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής την άνοιξη του 2018 προέβλεπαν ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ για το 2018 στο 4,0% και 3,8% αντίστοιχα. Στο Country Report Cyprus 2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συμπεριλαμβάνεται η εκτίμηση για 3,8% ρυθμό ανάπτυξης. Η τελευταία προβλέπει σταδιακή επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης στο 2,7% μέχρι το 2020, ενώ το Υπουργείο Οικονομικών εκτιμά ότι η επιβράδυνση θα είναι ηπιότερη και ότι μέχρι το 2021 θα βρίσκεται στο 3,0%.

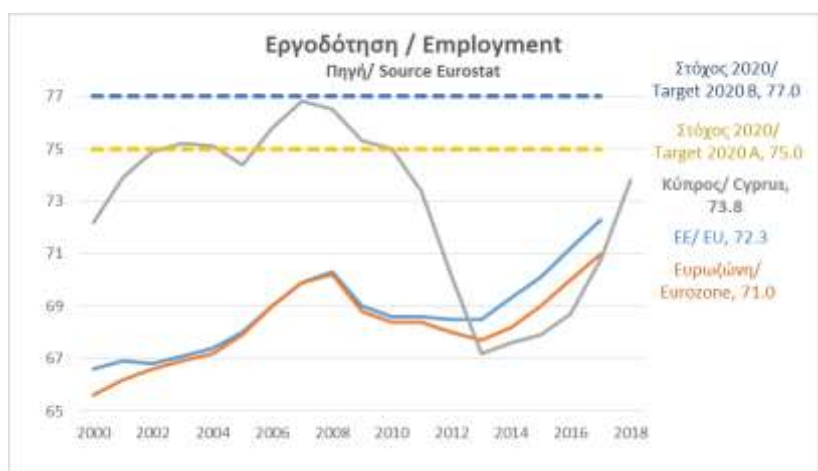
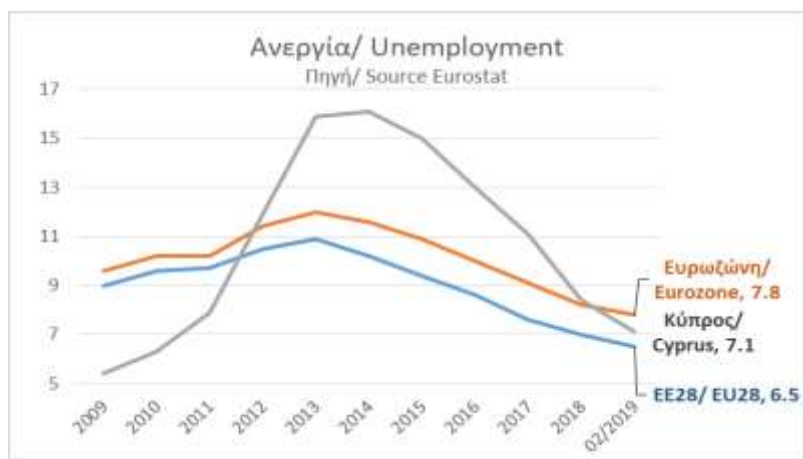
Πληθωρισμός

Ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία τον Ιανουάριο 2019 αυξήθηκε κατά 2,1% και 0,8% τον Φεβρουάριο, σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2018. Παρά την επιβράδυνση οι αυξήσεις στις τιμές των καυσίμων προβλέπεται να διατηρήσουν τον πληθωρισμό πάνω από την εκτίμηση του Υπουργείου Οικονομικών.

Ανεργία

Η αυξημένη οικονομική δραστηριότητα αντικατοπτρίζεται τόσο στα μειωμένα ποσοστά ανεργίας (7,1% τον Φεβρουάριο) όσο και στο ποσοστό εργοδότησης. Το τελευταίο προσεγγίζει τον στόχο 2020 που έχει καθοριστεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο και ανέρχεται στο 75%. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας ο εποχιακά διορθωμένος αριθμός των ανέργων μειώθηκε τον Μάρτιο κατά 298 άτομα στους 23,797. Η εκτίμηση του Υπουργείου Οικονομικών είναι η λιγότερη αισιόδοξη από τις υπόλοιπες που αναφέρονται στο σχετικό πίνακα.

Βασικοί οικονομικοί δείκτες

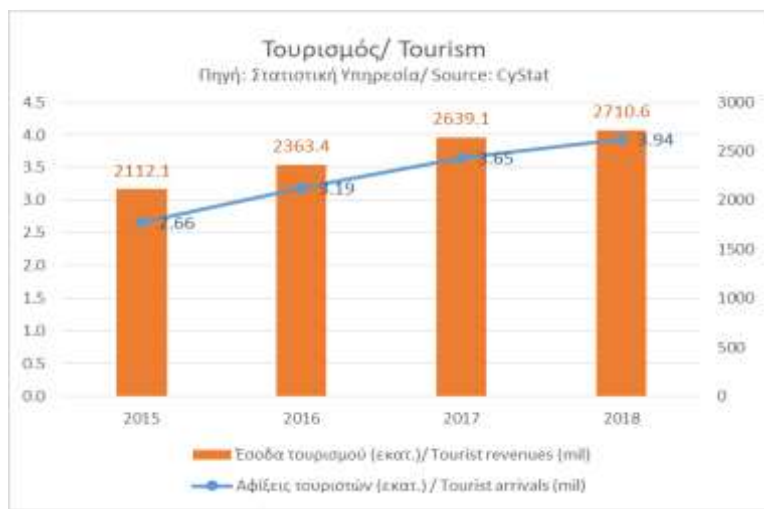
Οι πιο κάτω δείκτες/ στοιχεία δύναται να επηρεάσουν τους βασικούς μακροοικονομικούς δείκτες. Συγκεκριμένα, ενίσχυση των δεικτών που ακολουθούν επιδρά θετικά στον ρυθμό αύξησης της οικονομίας και στον πληθωρισμό και αρνητικά στο ποσοστό ανεργίας

Τουρισμός

Θετικά ξεκίνησε και το 2019 για την τουριστική βιομηχανία. Σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία και με βάση την έρευνα ταξιδιωτών τον Ιανουάριο οι αφίξεις τουριστών αυξήθηκαν κατά 8,0% και ανήλθαν στις 81.970. Αυτός ήταν και ο μεγαλύτερος αριθμός αφίξεων που καταγράφηκε ιστορικά για μήνα Ιανουάριο. Αυξημένα ήταν και τα έσοδα για τον ίδιο μήνα, τα οποία ανήλθαν στα 39,6 εκατ. ευρώ (3,1% αύξηση).

Όσον αφορά στο 2018, ήταν χρονιά που καταγράφηκαν ιστορικά οι ψηλότερες αφίξεις 3,94 εκατ. και τα μεγαλύτερα έσοδα 2,7 δις ευρώ.

Δείκτης κατανάλωσης

Κάποιοι από τους βραχυπρόθεσμους δείκτες αποτυπώνουν την ενίσχυση στην ιδιωτική καταναλωτική δαπάνη, που αποτελεί τον μεγαλύτερο παράγοντα για την αύξηση του ΑΕΠ από πλευράς δαπανών.

- Λιανικό εμπόριο για το έτος 2018 αύξηση 5,4% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2017. Σύμφωνα με προκαταρκτικές εκτιμήσεις της Στατιστικής Υπηρεσίας, ο Δείκτης Όγκου Κύκλου Εργασιών Λιανικού Εμπορίου για τον μήνα Ιανουάριο 2019 αυξήθηκε κατά 3,8% σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους
- Εγγραφές οχημάτων (αύξηση 13,3% το 2018 σε σχέση με το 2017),

Εξωτερικό εμπόριο

Με βάση τα τελευταία στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας, οι προκαταρκτικές εκτιμήσεις στο εξωτερικό εμπόριο της Κύπρου ήταν:

Για Ιανουάριο 2019, οι συνολικές εισαγωγές ήταν 507,1 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με 551,9 εκατ. τον Ιανουάριο 2018 (τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν τη μεταφορά οικονομικής ιδιοκτησίας κινητού εξοπλισμού μεταφορών –πλοία-, συνολικής αξίας 296,5 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με 70,0 εκατ. ευρώ τον Ιανουάριο 2018).

Οι συνολικές εξαγωγές τον Ιανουάριο 2019 ήταν 123,0 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με 116,0 εκατ. τον Ιανουάριο 2018 (τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν τη μεταφορά οικονομικής ιδιοκτησίας κινητού εξοπλισμού μεταφορών – πλοία, συνολικής αξίας 409,0 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με 20,4 εκατ. ευρώ τον Ιανουάριο 2018).

Άδειες οικοδομής

Με βάση την Έρευνα Αδειών Οικοδομής που εκδόθηκαν από τις δημοτικές αρχές και τις επαρχιακές διοικήσεις κατά τον Νοέμβριο 2018, κατά τον Δεκέμβριο 2018 εκδόθηκαν 479 άδειες. Η συνολική αξία των αδειών αυτών έφθασε τα 158,8 εκατ. ευρώ και το συνολικό εμβαδόν τις 139,9 χιλιάδες τετραγωνικά μέτρα. Με τις άδειες αυτές προβλέπεται να ανεγερθούν 504 οικιστικές μονάδες.

Κατά την περίοδο Ιανουαρίου – Δεκεμβρίου 2018 εκδόθηκαν 6.408 άδειες οικοδομής σε σύγκριση με 5.728 την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους. Η συνολική αξία των αδειών αυτών αυξήθηκε κατά 19,5% και το συνολικό εμβαδόν κατά 11,9%. Ο αριθμός των οικιστικών μονάδων παρουσίασε αύξηση της τάξης του 25,6%.

Ο αριθμός των αδειών οικοδομής που εκδόθηκαν κατά τον Ιανουάριο 2019 ανήλθε στις 544. Η συνολική αξία των αδειών αυτών έφθασε τα €117,8 εκατομμύρια και το συνολικό εμβαδόν τις 107,0 χιλιάδες τετραγωνικά μέτρα. Με τις άδειες αυτές προβλέπεται να ανεγερθούν 548 οικιστικές μονάδες. Σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους, ο αριθμός των αδειών οικοδομής που εκδόθηκαν αυξήθηκε κατά 8,2%. Η συνολική αξία των αδειών αυτών μειώθηκε κατά 18,9% και το συνολικό εμβαδόν κατά 15,2%. Ο αριθμός των οικιστικών μονάδων παρουσίασε αύξηση της τάξης του 15,1%.

Δείκτης Τιμών Κατοικιών

Ο Δείκτης Τιμών Κατοικιών (οικίες και διαμερίσματα) που ετοιμάζει η Κεντρική Τράπεζα Κύπρου συνέχισε την ανοδική του πορεία, καταγράφοντας τριμηνιαία αύξηση 0,3% το τρίτο τρίμηνο του 2018. Σε ετήσια βάση, ο Δείκτης Τιμών Κατοικιών αυξήθηκε το τρίτο τρίμηνο του 2018 κατά 1,6%.

Μη εξυπηρετούμενες χορηγήσεις

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου οι συνολικές μη εξυπηρετούμενες χορηγήσεις (MEX) στις 30 Νοεμβρίου 2018 ανήλθαν στα 11,11 δις ευρώ (31,8% επί των συνολικών χορηγήσεων) σε σχέση με 11,02 δις ευρώ (31,8% επί των συνολικών χορηγήσεων) τον Σεπτέμβριο του ιδίου έτους. Το Δεκέμβριο του 2017 οι MEX ήταν 20,58 δις ευρώ (43,7% επί των συνολικών χορηγήσεων).

Καταθέσεις και δάνεια

Οι κυριότερες εξελίξεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα αφορούν τον Φεβρουάριο του 2019 και σύμφωνα με την Κεντρική Τράπεζα Κύπρου:

- Το επιτόκιο για καταθέσεις προθεσμίας έως ενός έτους από νοικοκυριά σημείωσε αύξηση στο 0,38%, σε σύγκριση με 0,36% τον προηγούμενο μήνα.
- Το επιτόκιο που αφορά καταναλωτικά δάνεια κατέγραψε αύξηση στο 3,37%, σε σύγκριση με 2,83% τον προηγούμενο μήνα.
- Το επιτόκιο που αφορά δάνεια για αγορά κατοικίας αυξήθηκε στο 2,22%, σε σύγκριση με 2,18% τον προηγούμενο μήνα.
- Το επιτόκιο που αφορά δάνεια προς μη χρηματοδοτικές εταιρείες για ποσά μέχρι €1 εκ. υποχώρησε στο 3,37%, σε σύγκριση με 3,58% τον προηγούμενο μήνα. Το επιτόκιο που αφορά δάνεια προς μη χρηματοδοτικές εταιρείες για ποσά άνω του €1 εκ. σημείωσε άνοδο στο 3,32%, σε σύγκριση με 2,95% τον προηγούμενο μήνα.
- Τον Φεβρουάριο του 2019 τα συνολικά νέα δάνεια κατέγραψαν μείωση και έφτασαν στα 244,9 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 300,3 εκατ. τον προηγούμενο μήνα.

Δείκτης οικονομικών προσδοκιών

Με βάση το Κέντρο Οικονομικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Κύπρου, το Φεβρουάριο 2019, το οικονομικό κλίμα παρουσίασε οριακή επιδείνωση με τον Δείκτη Οικονομικής Συγκυρίας (ΔΟΣ) να μειώνεται κατά 0,1 μονάδα σε σύγκριση με τον Ιανουάριο 2019. Η οριακή μείωση οφείλεται κυρίως σε επιδείνωση του επιχειρηματικού κλίματος στη μεταποίηση και υποχώρηση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: Σύγκριση προβλέψεων και αποτελεσμάτων

Σύγκριση κυριότερων μακροοικονομικών και δημοσιονομικών δεικτών																										
Δείκτης		2013				2014				2015				2016				2017				2018				
		Τελικά στοιχεία 17	ΣΠΔΠ 2015- 17	Τελικά στοιχεί α 17	ΣΠΔΠ 2015- 17	Τελικά στοιχεία 17	ΣΠΔΠ 2015- 17	ΣΠΔΠ 2016- 18	ΣΠΔΠ 2017- 19	ΣΠΔΠ 2018- 20	Τελικά στοιχεία 17	ΣΠΔΠ 2015- 17	ΣΠΔΠ 2016- 18	ΣΠΔΠ 2017- 19	ΣΠΔΠ 2018- 20	Τελικά στοιχεία 17	ΣΠΔΠ 2015- 17	ΣΠΔΠ 2016- 18	ΣΠΔΠ 2017- 19	ΣΠΔΠ 2018- 20	Τελικά στοιχεία 18	ΣΠΔΠ 2017- 19	ΣΠΔΠ 2018- 20	ΣΠΔΠ 2019- 2021		
Πραγματικό ΑΕΠ	% μεταβολή	-6.0	-5.4	-1.5	-4.2	-2.3	2.0	0.4	0.2	1.6	1.7	3.4	1.6	1.4	2.2	2.8	3.9	2.3	2.0	2.5	2.9	3.9	2.2	2.5	2.9	3.8
Δημόσιο χρέος		102.2	111.5	107.1	120.9	108	107.5	118.4	108	109	108	107.8	111.5	107	105	108	98.3	106.3	97.4	102	104.0	102.5	96.4	101.7	99.7	105.6
Δημοσιονομικό ισοζύγιο	% του ΑΕΠ	-5.1	-5.4	-0,2*	-5,8	-0,2*	0,1*	-5,2	-1,2	-0,5	0,1	0,5	-2,2	-0,1	-0,4	0,4	1,9	-0,6	0,4	-0,5	0,2	3,4	-0,1	-0,2	0,4	1,7
Προτογενές ισοζύγιο		-1.8	-2.0	2,6*	-1.7	2,6*	2,7*	-1.6	1.5	2.7	2.7	3.0	1.2	2.5	2.2	3.0	4.4	3.0	3.0	1.9	2.6	5.7	3.0	2.3	2.9	4.5
Πληθωρισμός	% μεταβολή	0.4	0.4	-0.3	0.2	-0.3	-1.5	1.1	-0.8	-1.5	-1.5	-1.2	1.7	0.9	-0.7	-1.2	0.7	1.7	1.3	0.5	1.1	0.8	1.5	1.6	1.0	0.5
Ανεργία	%	15.9	15.9	16.1	18.6	16.1	14.9	18.0	16.1	15.0	14.9	12.9	16.8	15.1	14.0	13.0	11.0	15.4	13.8	12.5	11.5	8.4	12.5	11.5	10.0	9.5
* Δεν συμπεριλαμβάνονται τα ποσά για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζικών ιδρυμάτων ύψους 8,7% και 1% του ΑΕΠ για τα έτη 2014 και 2015, ούτε και στέρλιξη προς την Κυπριακή Συνεργατική Τράπεζα ύψους 1.66 δις ευρώ (8% του ΑΕΠ) το 2018.																										

* Δεν συμπεριλαμβάνονται τα ποσά για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζικών ιδρυμάτων ύψους 8,7% και 1% του ΑΕΠ για τα έτη 2014 και 2015, ούτε και στέρξη προς την Κυπριακή Συνεργατική Τράπεζα ύψους 1.66 δις ευρώ (8% του ΑΕΠ) το 2018.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: Δημόσιο χρέος

Εξέλιξη Δημόσιου Χρέους														
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
A1	Εκατ. ευρώ	18 490	19 648	20 730	21 808	22 888	24 046	25 214	26 387	27 614	28 786	30 008	31 282	32 609
A2	Πραγματική	4.80	4.20	3.90	3.60	3.20	3.00	2.80	2.60	2.60	2.20	2.20	2.20	2.20
A3	Μεταβολή %	-3.00	-2.00	2.10	1.30	1.70	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00
A4	Ονομαστική (1+A1)*(1+A2)/100	1.66	6.26	6.08	4.95	4.95	5.06	4.86	4.65	4.65	4.24	4.24	4.24	4.24
A5	Πρωτογενές	Εκατ. ευρώ (A6*A1/100)	547	845	1 140	1 199	1 144	962	882	765	801	835	870	907
A6	πλεόνασμα	% ΑΕΠ	2.96	4.30	5.50	5.50	5.00	4.00	3.50	2.90	2.90	2.90	2.90	2.90
A7	Υπόλοιπο Εκατ. ευρώ (A8*A1/100)	19 417	18 724	21 258	22 380	21 960	21 515	21 149	20 912	20 655	20 378	20 079	19 754	19 401
A8	Χρέος	% του ΑΕΠ	105.0	95.3	102.5	102.6	95.9	89.5	83.9	79.3	74.8	66.9	63.1	59.5
	Μέσο επιτόκιο έτους		2.48	2.58	2.33	2.32	2.31	2.30	2.40	2.50	2.60	2.70	2.80	3.00
A9	Τόκοι έτους (εκατ. ευρώ)		481	491	458	481	595	507	516	529	544	558	582	593
	Πηγές:	Υποθέσεις/ προβλέψεις Στρατηγικού Πλαισίου Δημοσιονομικής Πολιτικής 2019-2021/ Κρατικός Προϋπολογισμός 2019												
		Fiscal Monitor April 2019, World Economic Outlook April 2019												
		Commission staff working document country report Cyprus 2019, 27/02/2019												
		Σημ. 1: Για την μετά το 2019 περίοδο έχουν χρησιμοποιηθεί οι πιο συντηρητικές προβλέψεις μεταξύ του ΔΝΤ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Όσον αφορά στο μέσο επιτόκιο έτους με δεδομένη το ύψος επιτοκίου της τελευταίας έκδοσης έγινε υπόθεση ότι θα σταθεροποιηθεί στο 3.0%.												